Kur'ân'ın
Seçilmiş Dili

Kur'ân'ın Seçilmiş Dili

Dr. Muhammed Ravvâs el-Kal'acî

Eserin Orjinal Adı

Lugatu'l-Kur'ân

Tercüme

Yrd. Doç. Dr. Cüneyt EREN

Dr. Sait TOPRAK

KUR'ÂN'IN SEÇİLMİŞ DİLİ

Editör
Zühdü MERCAN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-975-6079-95-9

Yayın Numarası
85

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ağustos 2009

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Akademi Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.akademiyayinlari.com

İçindekiler

ÇEVİRİYE ÖNSÖZ 7
ÖNSÖZ 11

KUR'ÂN VE ARAPÇA 13
A- Kur'ân'ın Arap Diliyle İnmesi 13
B- Arap Dilinin Kökeni 13
C- Arap Dilinin Unsurlarının Bir Araya Getirilmesi 17
D- Arapça'ya Giren Yabancı Kelimeleri Tanıma Yöntemleri 19
E- Kur'ân'da Yabancı Kelimeler Var mıdır? 20
1. Bütün Sami Dillerinin Arapça Mirası 20
2. Kur'ân'da Yabancı Kelime Olup-Olmadığı Hususunda İlim Adamlarının Görüşleri 21
3. Kur'ân'daki Yabancı Kelimeler Hususundaki Görüşlerimiz 24
4. Arapça'nın Kendi Dışındaki Dillerle Ortak Olduğu Kelimeleri 24
5. Arapça'nın Kendi Dışındaki Dillerle Paylaştığı Kelimelerin Tasnifi 43
a) Kelime Yapısı ve Fonetiği Açısından Arapça Olmayan Ortak Kelimeler 43
b) Arapça ile Diğer Dillerdeki Yapıları Benzer Olan Kelimeler 45
c) Yapısı ve Tınısı Diğer Dillerle Ortak Olan Arapça Kelimeler 47

F- Arap Kabîlelerinin Lehçelerinin Farklılığı ve Sebepleri 48
1. Sesbilgisi (Fonetik) Yönüyle Oluşan Farklılıklar 48
a) Kabilelerin Konuştukları Bazı Kelimelerdeki Farklılıklar 48
b) Arap Lehçelerinde Fasih Olanı..................................... 50
c) Kureyş'in Kendi Lehçesini Arındırması 51
d) Kur'ân-ı Kerîm Lehçesi 51
2. Kelime Yapısı (Semantik) Yönüyle Oluşan Farklılıklar 57
a) Kelime Yapısı (Semantik) Sözüyle Ne Kastediyoruz? 57
b) Bir Kısım Sahabinin Bazı Kelimelerin Anlamlarını Bilmemesi 57
c) Kureyş'in Dilini Arındırması 58
d) Kur'ân Dili 58
e) Bazı Kabilelerin Diğer Kabilelerden Müstakil Olarak Tek Başlarına Kullanmış Oldukları Kur'ân Lafızları.......59
G- Seçilmiş Dil 80
H- Kur'ân-ı Kerîm'in İ'câzının Sırrı Hakkındaki Görüşümüz 81
I- Kur'ân Kelimesi 81
İ- Kur'ân Cümlesi.. 84
J- Kur'ân Resmi 85
K- Kur'ân Tasviri 87

KAYNAKLAR 89
İNDEKS 91

ÇEVİRİYE ÖNSÖZ

Günümüz dilbilimciler nezdinde dil özetle, duygu ve düşünceleri, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracıdır. Nitekim İbn Cinnî, (ö.392/1001) dili, '*Dil, her milletin maksatlarını anlattığı seslerdir.*'[1] şeklinde tarif etmiştir. Öte yandan İbn Manzûr (ö.711/1312) gibi birçok dil bilgini de bu tarifi benimsemiştir. Yine bu bağlamda İbn Haldûn (ö.808/1406) ise dili, '*Konuşma organı olan dilin kazandığı melekeyle, kişinin maksadını anlattığı toplumsal karakterli sistem*' olarak açıklamıştır.[2] Kısacası dil, 'duygu ve düşünce, istek ve taleplerin seslere dönüşüp, kelimeler halinde karşıdakilere ya da muhataplara aktarılmasını sağlayan araçtır,' denilebilir.

Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerim ilk indirildiği bölge insanının konuştuğu ve anlaştığı bir dilde yani Arapça olarak nâzil olmuştur. Cenab-ı Hakk Yusuf suresi 2. âyetinde bu mealde şöyle buyurmaktadır: '*Anlayasınız diye Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.*' Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça indirilmesinin hikmetlerinden biri, belki de en önemlisi Arapça'nın Allah ile kul arasında irtibatı sağlayabilecek kapasitede ifade gücüne sahip bir dil olmasıdır. Arapça, düşünme örgüsünü sağlayabilecek ifade

1 Ebu'l-Feth 'Osmân b. Cinnî, *el-Hasâis*, 1/33. Thk. M. 'Alî en-Neccâr, Beyrut, ts.
2 Abdurrahmân b. Haldun, *Mukaddime*, Mısır, ts., 693.

zenginliğinin kaynağı olma özelliğinden dolayı insanlığın son kutsal kitabının dili seçilmiştir. Arapça'nın en önemli özelliği, binlerce edebî sanat ve tarzı ihtivâ etmesidir. Bu özellik, verilmesi gereken mesajın, herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermeyecek derecede kemâl veçhiyle sunulmasını sağlar. Kur'ân-ı Kerîm'in de en önemli özelliği, eski Arap üslûbuna benzemeyen yepyeni üslûbu ve beyanındaki cezâleti ile harika nazım örgüsü olan i'câzî yönüdür. Kur'ân, lafzı, nazmı, üslûbu ve içeriğiyle de insan ve cinleri kendisine benzer getirmekten âciz bırakmıştır. Ele aldığı, işlediği konuları kendine has üslûb ve ahengi ile takdim etmiştir.

İşte Arapça'dan tercümesini yaptığımız bu çalışma Kur'ân'ın böylesi zengin muhtevaya sahip olan dilini, i'câzî yönünü, yapısı ve özelliklerini, kökenini, diğer dillerle etkileşimini, lehçelerini ve ilgili meseleleri konu edinmektedir.

Çalışmanın okuyucular tarafından daha kolay anlaşılması maksadıyla üslubunu mümkün mertebe koruyarak tercüme yoluna gidilmiş, kimi uzun cümleler, kolay anlaşılması için bölünmüştür. Yer yer müellifin verdiği bilgilerin kaynakları gösterilmiş ya da konuyla ilgili daha fazla bilgi edinilebilecek kaynaklara dipnotlarda işaret edilmiştir. Bilâhare eserde geçen şiirlerin tercümeleri yapılmıştır.

'Bazı Kabilelerin Diğer Kabilelerden Müstakil Olarak Tek Başlarına Kullanmış Oldukları Kur'ân Lafızları' adlı bölümde bazı Kur'âni kavramların anlamlarını günümüz Arapça'sından farklılık arzettikleri görülecektir. Bu tamamen adı geçen kabilelerin kendi kullandıkları anlamlardır. Çevirilerini de tashihata girmeden olduğu gibi naklettik.

Kaynaklar bölümünde yer alan kitap ve müelliflerinin isim ve unvanları eserde yer aldığı şekilde verilmiş, üzerlerinde değişiklik yapılmamıştır.

Son olarak esere karma indeks eklenmiş, böylece eserin günümüz ilmi usulleri çerçevesinde ilim âleminin hizmetine sunulması hedeflenmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in dilini ele alan bu eseri türk okuruna tanıtmak maksadıyla yaptığımız bu mütevazı çalışmanın başta öğrencilerimiz olmak üzere konuyla ilgilenenler için yararlı olmasını diler, bu çalışmanın basımını üstlenen Işık Akademi Yayınevinin yetkililerine ve tüm çalışanlarına ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Yard. Doç. Dr. Cüneyt EREN

Dr. Sait TOPRAK

ÖNSÖZ

Kur'ân'ı en güzel dil ve hayretengiz bir beyanla inzâl eden Allahü Te'âlâ'ya hamd olsun ve doğru yola hidâyet eden Peygamber Efendimiz'e ve O'nun bütün âline ve ashâbına salât ü selâm olsun.

'Lügat'ül-Kur'ân'ın konusu, Petrol ve Madencilik Üniversitesi'nde Kur'ân İlimleri'ni tedris etmeye başladığımdan beri zihnimi meşgul eden konulardandır. 'Kur'ân-ı Kerîm'in İ'câzı'na dair eğitimim esnasında, Kur'ân'ın i'câzı hakkında, yazanların büyük bir kısmının doldurmadığı bu araştırmadaki boşluğun varlığını hissetmiştim. O da, şüphesiz ki, 'Kur'ân'ın seçilmiş dili'dir. Bu konunun muârızı kitaplar, Kur'ân'ın i'câzını yazmaya sıra gelince, dairenin merkezini geçmeyen zülf ü yâre dokunmaz şeylerle meseleyi geçiştirirler. Kur'ân'ın i'câzı hususunda yazı yazanların ekserinin yazıları, Seyyid Kutub, Muhammed el-Mübârek ve Hâmid Sâdık Kanîbî gibi çok az şahsı dışarda tutarsak, ilmî tahlîl ve edebî zevkten mahrûm tumturaklı bildik vaazlardan teşekkül eder.

Bu durum, benim, Fıkıh alanındaki yazılarımı bir zaman aralığında bırakıp, Kur'ân ilimlerine dair yazı yazmaya vakit ayırmama sebep oldu. Özellikle 'Kur'ân'ın dili' ile ilgili olarak talebelerime orijinal faydalı bilgiler takdim etmeyi boynumun

borcu bildim ve böylece 'Kur'ân-ı Kerîm'in İ'câzı' hususunda bu risaleyi kaleme almaya karar verdim.

Şayet ben buna muvaffak olur isem, bu da Allah'ın dilediğine bahşettiği fazl ü kereminin bir sonucudur, yok eğer başaramazsam, bu da şu zayıf kulun hâlidir. Her halükarda Kerîm ü Vehhâb Rabbim'in sevâbını dilerim.

Ve nihayet, Peygamber Efendimiz'e ve O'nun bütün âline ve ashâbına salât ü selâm olsun.

ez-Zahran 17 Muharrem 1406

Dr. Muhammed Ravvâs Kal'acî

KUR'ÂN VE ARAPÇA

A- KUR'ÂN'IN ARAP DİLİYLE İNMESİ

Kur'ân-ı Kerîm'in, Peygamber Efendimiz'in kalbine Arap diliyle nazil olması ve o yine O'nun sözleriyle mushaflara satır halinde dökülmesi ve Resûlullah Efendimiz'in zamanından günümüze değin hâfızların bu lafızları hâfızadan hâfızaya (ezbere) birbirine naklettikleri hususunda bir ihtilâf yoktur.

Kur'ân-ı Kerîm, zaten, 11 sûrede, âyetlerinin Arap diliyle nâzil olduğunu belirtmektedir. Bunlar; Yûsuf, Ra'd, Nahl, Tâhâ, Şu'arâ, Zümer, Fussilet (iki yerde), Şûrâ, Zuhruf ve Ahkāf. Yüce Allah, bu sûrelerden Şu'arâ/193-195'te: '*Onu, Rûhu'l-Emîn, senin kalbine, uyarıcılardan olasın diye, apaçık Arap diliyle indirdi*' ve Nahl sûresi 103. âyette: '*Muhakkak ki Biz, onların: «Bunu ancak kendisine bir beşer öğretmektedir*' dediklerini biliyoruz. Saparak kendisine yöneldikleri (kimse)nin dili a'cemîdir, bu ise gayet açık bir Arapça iledir.' ve Ahkâf sûresinin 12. âyetinde: 'Ve bu, zulm edenleri inzâr ve muhsinlere müjde olsun diye, **Arapça dilli** tasdîk edici bir kitaptır.' buyurmaktadır..

B- ARAP DİLİNİN KÖKENİ

Kur'ân-ı Kerîm'in Arap diliyle indiğine dair kabulümüz,

bizi, Kur'ân'ın kendisiyle indirildiği bu dilin kökenine dair kimi sorularla karşı karşıya bırakmaktadır.

Böyle bir soruya cevap olarak, biz de : 'Arap dili, -Nûh'un (aleyhisselâm) oğlu Sam'a nisbetle-, büyük bir dil ailesi olan Sami dil ailesine dâhildir.' deriz. Bu ailedeki dillerin ana doğuş yeri hâlâ kayıp olmasına ve bu hususu araştıranların bu konuda bir şey bilmemesine rağmen, Sami dillerin doğuşu ve gelişimi hakkındaki bilgiler günden güne artmaktadır. Araştırmacılar, Sami dillerinin aşağıdaki gibi taksiminde ittifak etmişlerdir:

Doğu-Sami Dilleri: Bu diller, Bâbil ve Asur dillerini içine alır. Bu dilleri, Irak bölgesi ve civarındaki halklar konuşur.

Batı Sami Dilleri: Bu dillerin anavatanı, Dicle ve Fırat nehirleri arası, Şam beldeleri, Arap Yarımadası ve Etiyopya (Habeşistan)'dır.

Bu dilbilimciler (araştırmacılar) Batı Sami dilini iki kısma ayırırlar:

Kuzey-Batı Sami Dili: Dicle ve Fırat nehirleri arası ve Şam yöresi. Bu grup, Ken'anî dili (en önemli lehçeleri: İbranca ve Fenike[3]) ve Aramca'dır. Bu dil, Mezopotamya bölgesinin batısında yaşayan göçebe İrem kabilelerinin konuştuğu dildir. Yine bu dil, Aramîler'in hüküm sürdüğü esnada Asur dilini etkisiz bırakmıştı. Aramca'nın en meşhur lehçesi Süryanca'dır.

Güney-Batı Sami Dili: Arap Yarımadası ve Habeşistan'da konuşulur. En önemli lehçeleri: Habeşçe ve bahis konusu ettiğimiz Arapça'dır.

---

3 Sami dillerinden kuzey-batı öbeğine bağlı bir dildir. Antik çağda, Suriye, Filistin ve bu kıyılardaki kentlerde ve Akdeniz'deki Fenike kolonilerinde konuşulmaktaydı. İbranca ve Moab diline yakın bir dildir. Bu dilde yazılmış ve günümüzde çözülebilmiş en eski yazıt, Aramca'nın Fenike dilinin yerini almaya başladığı M.Ö. 1. yüzyıla aittir. Bu dilin Kuzey Afrika'da gelişen Pön dili adı verilen çeşidi Kartaca İmparatorluğu'nun dili olmuştur.

Bu araştırmacılardan büyük çoğunluğu ve bunların arasından Prof. Kâsım Ahmed 'Dillerin Anası Arapça' adlı tebliğinde 'Arapça, Sami dillerinin kökenidir, görüşünü savunur.

Arapça iki kısma ayrılır:

Birincisi Cenûbî-Arapçası: Şu âna dek bilinen birkaç lehçesi mevcuttur. Bunlar:

– Cenûbî-Ma'îniyye Lehçesi: Milattan önce 15. asırda Cevf bölgesinde etkinliğini göstermiştir.

– Sebe'iyye Lehçesi: Milattan önce 10. ve 5. asırlar arasında Yemen'in doğu bölgesinde,

– Hadramiyye Lehçesi: Arap Yarımadası'nın güneydoğusunda Hadramevt bölgesinde,

– Katbâniyye Lehçesi: Milattan önce 9. ve 6. yüzyıllar arasında Yemen'in doğusunda konuşulmuştur.

İkincisi Şimâlî-Arapçası: Bu da aynı şekilde birkaç lehçeden oluşmaktadır. Bunlar:

– Kuzey-Ma'îniyye Lehçesi: Yemen'i terk ederek ed-Dâdân vahasını (halihazırda el-'Alâ olarak bilinir) yerleşen Ma'în kabilelerinin lehçesidir.

– Dâdâniyye Lehçesi: Arap yarımadasının kuzey-batısında yer alan el-'Alâ'da konuşulurdu. Burası M.Ö. 6. asır civarlarında bir mahalle idi.

– Lihyâniyye Lehçesi: el-'Akabe körfezi hizasında Medîne-i Münevvere'nin (Yesrib) kuzeyindeki en-Nufûz çölünün batısında konuşulan bir lehçedir.

– Semûdiyye Lehçesi: M.Ö. 8. Asırdan 5. asra değin Arap yarımadasının kuzeyinde bulunan halkların konuştuğu bir lehçedir.

– Safaviyye Lehçesi: M.Ö. 3. yüzyılda Doğu-Dımaşk'ın güneyindeki Safa Dağı civarında konuşulan lehçedir.

Arap Alfabesinin Gelişimi Diyagramı

Arapça harfler ve Ma'înî'den, Sebe'î, Dâdânî, Lihyânî, Semûdî, Safevî ve Nabatî'ye ve nihâyet modern Arapça harflere varıncaya değin gelişiminin merhaleleri.

C- ARAP DİLİNİN UNSURLARININ BİR ARAYA GETİRİLMESİ

a- Her dilin ilk aslî unsuru kelimeler ve bunların birbirinden iştikak (türetme), naht (birkaç kelimeden terim üretme) ya da bu iki metoddan başka bir şekilde türetilmesini öngören kuralları vardır. Bu ilk aslî unsur dilde esas kaideleri teşkil eder.

b- Öyleyse, sözkonusu dil, kendisinde bulunması gereken bu ilk unsurlar açısından yeterli midir?

Dillerin durumlarını araştırmak, bize, dilin insan gibi olduğu sonucuna götürmüştür. Nasıl ki, insan tesir edip müteessir oluyorsa ve alıp veriyorsa ve bütün bunlar ihtiyaca göre ve şartlara bağlı olarak gerçekleşiyorsa aynı durum dilde de cereyan eder. Bir dilin kullanıcıları bir başka dildeki bir kelimeyi zevklerine uygun bulup alır ve o kelimeyi kendi dilinin lafzî kalıplarına döker ya da o kelimeyi olduğu gibi bırakır ve öylece kendi lisanlarına pelesenk ederler, sonra da o kelimeyi edebiyatlarına hatta şiirlerine mal ederler.

Arap dilinin bu husustaki durumu, diğer dillerdekine benzer. Kimileri Arap dilinin bu dillerin dışındaki dillerden etkilendiğini zannederler ya da son zamanlarda bu dillerden kelimelerin iliştirildiğini düşünürler.

Ne var ki, gerçek onların zannettiği gibi değil. Arapça doğuşun ilk safhasından bu yana alma ve verme ile kendini gerçekleştirmeye başlamıştır. Ve o, eğer bunu yapmasaydı, gelişme ve devam etme (bekası) hususunda canlılık kanununa aykırı hareket etmiş olacaktı.

Araştırmacılar –ki onlardan Brockelmann da aynı görüştedir- Arap dili diğer dillere nazaran kendi menşeini koruma hususunda oldukça kudretlidir. Fakat bu, asla onun aynı dil familyasından olan Samî dillerinden istifade etmediği ya da

Arap kabilelerinden bazı lehçeleri konuşanlar olsa dahi, onun sami dillerinden etkilenmediği anlamına gelmemelidir. Çünkü İbranca ve Süryanca'da muzariyat harfi kesre iken, bu durum Behrâ lehçesine sonra da Hicaz Arapları hariç, Behrâ'dan diğer Araplara sirayet etmiştir. Bu durum, muzarî fiillerdeki ilk harfin esre okunmasına izafeten Telteletü Behrâ diye isimlendirilmiştir.

Genelde Arapça ve onun kardeş Samî dilleri arasındaki yakın ilişki, bu diller üzerinde araştırma yapan her ilim adamının kafa yorduğu bir husustur. Bu meselenin tarihi M.Ö. 2000 yıldan daha eski bir zamana uzanır.

Mesela ma'rifelik edâtı, mütekellim ve gāib zamiri, nefiy, nehiy ve fiillerin çekilmesi Arap dili ve Süryanca'nın kendisine nisbet edildiği Asurca arasında müşterek hususlardır.

Burada zahirde irâb ve harekeleri açısından pek çok yönden Arapça ve Babil dili birbirine benzeşmektedir. Ve Babil dilindeki bütün fiiller, Arapçadaki fiil sigalarına kalıpları itibariyle yakındırlar. Aynı zamanda, cemi alâmeti (çoğul işareti) Arapça ve Babilce'de aynıdır.

Arap dili âlimlerinden pek çoğu bu benzerlikler üzerine mülahazalarda bulunmuş ve bunlardan İbn Hazm '*el-İhkâm fî Usûl'il-Ahkâm*' adlı eserinde, özetle 'Kim Arapça, İbranca ve Süryanca üzerine kafa yorarsa, bu dillerin farklılaşmasının, uzun zaman geçmesine bağlı olarak insanların kelimeleri değiştirmesi, şehirlerin (biribirinden uzak) farklı yerlerde olması ve çeşitli milletlerle komşuluklar sebebiyle olduğunu ve bu dillerin orijinde tek dil olduklarını anlar, kavrar.' der.

Bu Samî diller arasındaki müşterek noktaları belirlemek araştırmacıların gücü ve takdiri nisbetindedir. Bu sebeple, onlar sözkonusu dillerin birbirilerinden aldıkları şeyleri belirlemeye -kaynağı bir olmasına nazaran çok dar bir çerçevede olmak kaydıyla- muktedir olamamaktadırlar.

Araştırmacıların büyük bir kısmı Sami dillerinin soyut manaları ifade etmede kadim dillerin en değerlisi olduğu hususunda söz birliği etmiş ve onlar Arapça'nın soyut manaları ifade etme hususunda Samî dillerinin en değerlisi olduğunda hiçbir şekilde ihtilaf etmemişlerdir.

İşte bu sebepten Allahü Te'âlâ bu dili, Kur'ân'ın mu'ciz dili kılmış ve bununla da i'câz tahakkuk etmiştir.

D- ARAPÇA'YA GİREN YABANCI KELİMELERİ TANIMA YÖNTEMLERİ

Bilim adamları, Arapça'ya giren yabancı kelimeler meselesiyle meşgul olmuşlar ve nihayette bunun için kaide ve bağlayıcı kurallar vazetmişlerdir. Bunun için vazettikleri kuralların bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

– Cîm (ج) ve qāf'ı (ق) aynı anda bir arada bulunduran her kelime Arapça'ya giren yabancı kelimelerdendir. Mesela: Mancınık (منجنيق), köşk (جَوْسق).

– Sâd (ص) ve cîm (ج)'in bir arada olduğu bütün kelimeler yabancıdırlar. Mesela: Büyük zil veya çalgı anlamına gelen 'sanc' (صنج), gürz, topuz, tokmak, çevgen ve asa için kullanılan 'savulacân' (صولجان).

– İçinde dâl (د) olan ve sonrasında zeyn (ز) harfi gelen her kelime yabancıdır. Mesela: Mühendis (مهندز).

– İçinde dâl (د) olan ve sonrasında zâl (ذ) harfi gelen her kelime yabancıdır. Mesela: Dazi (دذي).

– İçinde nûn (ن) olan ve sonrasında râ (ر) harfi gelen her kelime yabancıdır. Mesela: Nergis (نرجس).

– Bâ (ب), sîn (س) ve tâ (ت)'dan meydana gelen bütün kelimeler yabancıdır. Mesela: Bostan (بستان).

– Dört veya beş harften oluşup da içinde akışkan karakterli harfler bulunmayan bütün kelime grupları yabancı kökenlidir.

Akışkan harfler şunlardır: Bâ (ب), râ (ر), fâ (ف), lâm (ل), mîm (م) ve nûn (ن).

– Tekil hâlinin üçüncü harfi elif (أ) ve sonrasında da iki harf gelen her isim Arapça'ya sonradan giren kelimeler zümresindendir. Mesela: Gölgelik ve büyük çadır anlamına gelen 'sürâdik' (سرادق) ve halı ve kilim manasında zerâbî (زرابي).

E- KUR'ÂN'DA YABANCI KELİMELER VAR MIDIR?

1. Bütün Sami Dillerinin Arapça Mirası

Bu, bir Sami dilinin dilsel unsur veya kaide açısından bir başka Sami diliyle birlikteliği hususundaki birliği veya benzerliği –bu durum bize tabii gözükse de-sorunu hiç olmadı. Çünkü her dilin sevenleri, dillerinin dışarıya kelime verdiğini isbat ve onun dışarıdan kelime aldığını inkâr etmek ister.

Muhakkak ki, Arapça, bu alandaki savaşında özel bir konuma sahiptir. Bu, - Karl Brockelmann'ın da ifade ettiği gibi- Araplar Sami kavimlerinin göç dalgalarından sonuncusunda medeniyet toprağına geldiler ve neredeyse onlar, diğer Sami dillerinin tamamının bıraktığı dili miras olarak devr aldılar ve bunu sanatsal orijinal sesleriyle tam bir şekilde alıp muhafaza ettiler, özellikle de asıl orijinal edebî sesleriyle harekeleri mükemmel bir şekilde korudukları gibi, boğaz (gırtlak) harflerini, çeşitli derecedeki ıslıksı sesleri de korudular. Ve bu antik dillerdeki kalıpların yeniden bina edilmesi metodu bu gelişim merhalelerinin en yükseğiydi. Bütün bunlar dilin gelişimi adına aslî istidad imkânlarının inkişafına zemin hazırlıyordu. Ve böylece, Arap dilinin ifade ve anlatım gücü arttı. (az bir tasarrufla).

Yine Brockelmann: 'Bu şiirsel dil –Arapça- cümlenin oluşumundaki metodunun biricikliği, onun diğer Sami dillerdeki gelişimine kıyasla daha yüksek bir konuma sahip olduğunu gösterdiği gibi, kelime kalıplarındaki muazzam bolluğu açısından da seçkindir' der. Bu müfredlerine nazaran daha özel bir anlamı aşar, çünkü bu dil, kendi etrafını saran bütün lehçeleri bir çırpıda içine alır. Bu sebeple, bu dil, şerefi derinden hissetme ve aşkta en ince hissi ifade etme gücüne sahip oldu. Ve o, mülahazanın gerçekliğini ifade etmede de aynı zamanda şiirsel bir zevk eşliğinde bir tesire sahiptir. Araplar, İslâmî devir öncesi dile baktılarında, daima onların bakışları hep yüksek bir misale yönelttikleri bir gerçektir.

Bu sebeple, Allah, Arapça'yı Kur'ân'ın dili olsun diye seçti.

2. Kur'ân'da Yabancı Kelime Olup-Olmadığı Hususunda İlim Adamlarının Görüşleri

Kur'ân'da yabancı asıllı veya arapça olmayan kelime var mıdır? Zikretmek yerinde olur ki, Adem, Âzer, İblîs, İdrîs, İsrâîl, İsmâ'îl, İlyâs, Elyese', Eyyûb, Dâvûd, Zü'l-kifl, Lokmân, Rûm, Zekeriyyâ, Süleymân, 'Îsâ, Lût, Me'cûc, Mârût, Medyen, Meryem, Mûsâ, Nûh, Hârût, Hârûn, Ya'kûb, Yehûd, Yûsuf, Yûnus, Şeytân ve benzeri Arapça olmayan özel isimlerin Kur'ân'da yer aldığı fikri üzerinde fikir birliğinin dışında, Kur'ân'da yabancı kelimelerin varlığını kabul etmede ilim adamlarının görüşleri çeşitlilik arzetmektedir.

Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Mesûd, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Ebû Meysere 'Amr b. Şerahîl, İkrime, Katâde, Mücâhid, Sa'îd b. Cübeyr, el-Hasan el-Basrî, Süddî, Meymûn b. Mihrân, Dahhâk, Vehb b. Münebbih, Suyûtî, Cevâlîkî, Cüveynî, İbn'ün-Nakîb ve bunlardan başka kimi ilim adamları, Kur'ân-ı Kerîm'in Habeşçe,

Farsça ve İbranca gibi başka dillerden kelimeleri ihtivâ ettiğini söylemişlerdir.

Bunların delili: İbn Abbas, İbn Mesûd ve Ebû Mûsâ el-Eş'arî gibi sahâbenin büyüklerinin, ileride ayrıntılı olarak geleceği üzere, Kur'ân'ın kimi kelimelerini Arapça dışındaki diğer dillere isnad etmeleridir.

İbn Cerîr et-Taberî, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi'î ve Ebû 'Ubeyde, Kadı Ebûbekir el-Bakıllânî ve İmâm Fahreddîn er-Râzî gibiler de 'Arapça olmayan özel isimlerin dışındakilerden Kur'ân'da olan her şey (kelime) Arapça'dır.' derler.

Onlar, bu iddialarını Kur'ân-ı Kerîm'de vârid olan Kur'ân Arapçalığını ifade eden şu âyetlerle delillendirirler:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ
إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ

"*Muhakkak biliyoruz ki onlar: 'Mutlaka onu bir insan öğretiyor!' da diyorlar. Haktan saparak isnatta bulunmak istedikleri kimsenin dili yabancıdır; bu Kur'ân ise gayet açık bir Arapça'dır.*" (Nahl, 16/103)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ
وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ
مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ

"*Onun önünden de bir yol gösterici ve rahmet olarak Musa'nın kitabı var. Bu da zulmedenleri korkutmak için, güzel davrananlara da bir müjde olarak Arap diliyle gelmiş doğrulayıcı bir kitaptır.*" (Ahkâf, 46/12)

Taberî, Kur'ân'da geçen her kelimenin Arapça olduğunu

savunanların doğrulunu kabul eder ve Kur'ân'da kimi yabancı kelimelerin bulunduğunu söyleyenlerin görüşlerini de nakz ederek şunları söyler:

'Bazıları: falan harf (kelime) Habeş lisanında filan mânâya gelir, feşmekan kelime Acem lisanında filan anlama gelir, derler. Ne var ki, bir cümlede farklı bütün ulusların kelimelerinin birbirine benzer olması da göz ardı edilemez. Mesela: lafız ve mana itibariyle Farsça ve Arapça'nın biribirine benzeyen dirhem dînâr, divât, kalem, kırtâs ve daha sayılması güç onlarca kelime bunların zümresindendir. Bunları yazmakla kitabımızın hacmini büyütmek istemiyoruz. Maamafih, bu nevi benzerlikler diğer dillerde de mevcuttur.

Şayet birisi sayıp döktüğümüz şeylerden ve lafız ve mana bakımından Farsça ve Arapça olduğunu bildirdiklerimizi ve tam olarak belli olmadığından dolayı "bunların tamamı Farsça'dır, Arapça değildir ya da tersine tamamı Arapça'dır Farsça değildir" deyip de hakkında konuşmadıklarımızı gündeme getirse veya yine biri: 'kimisi Arapça, kimisi de Farsça'dır, ya da 'bu kelimenin asıl kaynağı Araplar'ın olup, sonradan Acemlere geçmiş ve onu kullanılmaya başlamışlar' yahud 'tersine bu kelimenin asıl kaynağı Farslılar olup, sonradan Araplar onu almış ve arapçalaştırmışlar' dese bunun cahil olduğu düşünülebilir. Şayet söz konusu kelime her iki millette de bir tek lafız ve manayla mevcutsa, ne Araplar bir kelimenin asıl kaynağı olma hususunda Farslılardan daha öndedirler, ne de Farslılar bir kelimenin aslına kaynaklık etmede Araplardan daha çok söz sahibidirler. Sonra Taberî: 'Kur'ân'ı okuyan ve Allahü Tealâ bu hususta Kur'ân'ı Arapça indirdiğini beyan etmesine rağmen, onun bir kısmının Arapça değil Farsça, Nabatça ve Habeşçe olduğuna inanıp Allah'ın yasaklarını bilen ve sağlam bir fıtrata sahip, Allah'ın kitabını kabul eden biri

hakkında vehme kapılmak hiç de uygun değildir' şeklinde açıklamayla bu husustaki görüşlerini beyan eder.

3. Kur'ân'daki Yabancı Kelimeler Hususundaki Görüşlerimiz

Görüldüğü üzere grupların her biri bu husustaki yargısında objektif değillerdir. Şöyle ki;

– Birinci gruba gelince: Bu grup kesinlikle objektif olmayıp, Arap dilinin her zaman diğer dillerden ortak kelimelerinin olduğunu ve onlardan etkilenip bunların aldığını iddia etmiştir. Bu tavırla da, Arapça'da eksiklik ve işe yaramaz bir durum hasıl olur ki, sözkonusu durum ne bu dilin tarihine ve ne de diğer kardeş Sâmi dillerinin seyrine uygundur.

– İkinci gruba gelince: Kur'ân âyetlerinden anlaşıldığına göre, Kur'ân, katî bir delille yabancı kelimelerden bir şeyi Arapça asıllı olanların hizmetine sunmamıştır. İhtimal ki, bu âyetlerle Kur'ân'ın toplu bir şekilde Arap diliyle indirildiği anlaşılabilir. Zira biz günlük yaşantımızda bazı zamanlar biri kimi yabancı kelimelerle de konuşsa biz, 'falan Arapça konuşur' deriz. Yine muhtemelen, Kur'ân, ister aslı Arapça olsun, isterse dillerinde Arapçalaştırdıkları yabancı kelimeler olsun, Arapların daha önce kullandıkları, dillerine pelesenk ettikleri ve kendi aralarında tanıdık buldukları kelimelerden bir kısmını gündemine almış ve kullanmış da olabilir. Öyle ki, bir zaman sonra, kelimeler kullanıla kullanıla Arapça hükmüne geçer. İhtimalin kayda değer bir değişikliğe neden olması, kimi zaman istidlâli sakıt etmesi bunun delilidir.

4. Arapça'nın Kendi Dışındaki Dillerle Ortak Olduğu Kelimeleri

Şimdi biz, burada, Kur'ânî lafzı muhafazayı ve onların alfabetik tertibine de riayet ederek, Arapça'nın diğer dillerle ortak olduğunu tesbit ettiğimiz kelimelerini toplayıp, size sunuyoruz:

Kur'ânî Lafız	Mânâsı	Arapça'yla Aynı Olan Dil	Bunu Söyleyen	Kaynak	Cild ve Sayfa
آخرة 2/4,86, 94 2/102,114 2/130, 200 2/201, 217 2/220 3/22, 45 3/56, 77 3/85, 145 3/148, 152 3/ 176 4/74, 77 4/134 5/5, 33,41 6/32, 92 6/113,150 7/147, 156 7/169 8/ 67 9/38,69,74 10/64 11/16,19 11/22,103 12/37,57 12/101 12/109 13/26 13/34 14/3, 27 16/22, 30 16/41, 60 16/107,109 16/122 17/7,10,19 17/21,45,72 17/104 20/127 22/11, 15	İlk	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12

آزَرَه 48/29	Filizlenmek, kuvvetlenmek	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
آمين	Kabul etsin	İbranca	Nedvî	ed-Dahîl	700
أَبّاً 80/31	Yeşillik, sebze,ot, çayır	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13
أباريق 56/18	Kulplu testi, ibrık	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	53
ابلعي 11/44	Suyunu çek, iç	Hintçe	Muhammed b. Ali	Mütevekkilî	8
		Habeşçe	Vehb b. Münebbih	Mütevekkilî	4
أخلد 7/176 104/3	Yaslanmak, dayanmak, sükun etmek	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
أرائك 18/31 36/56 76/13 83/23, 35	Taht, koltuk, divan	Habeşçe	Suyûtî	Mütevekkilî	6
		Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	2
أساطير 6/25 8/31 16/24 23/83 25/5 27/68 46/17 68/15 83/13	hurâfeler	Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	3
أسباط 2/136 2/140 3/84 4/163 7/160	kardeş	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
استبرق 76/21	Kalın ipek	Farsça	Dahhâk	Mütevekkilî	7
			Müneccid	el-Mufassal	83

أسفاراً 62/5	kitaplar	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
أسفاراً 62/5		Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	11
إصري 3/81	sorumluluk almak	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
أقفال 47/24	Kapı kilitleme aleti, kilit	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	324
أكواب 43/71 56/18 76/15 88/14	Kadeh, testi, küp	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	11
		Latince	Nedvî	ed-Dahîl	717
إلاّ	'Allah'ın ismi	Nabatça	Nedvî	ed-Dahîl	11
أليم	Acı verici	Zenc Dili	Suyûtî	Mütevekkilî	13
		İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
اَليَمّ 7/136 20/39 20/78 20/97 28/7 28/40 51/40	deniz	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
أناة	Olgunlaşmak, ermek	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13
إنجيل 3/ 3 3/48 5/46 5/66 5/68 5/110 57/27	Hayırlı müjde	Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	5
أوّاب 17/25 38/17 38/30 38/44 50/32	Tesbîh edici, yönelen, başeğen	Habeşçe	Amr b. Şürahbîl	Mütevekkilî	6

أوّاه 9/114 11/75	merhametli	Habeşçe	Amr b. Şürahbîl	Mütevekkilî	4
		Habeşçe	İbn Abbas,	Mütevekkilî	4
أوّاه 9/114 11/75		İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
		Habeşçe	Mücâhid, İkrime	Mütevekkilî	4
اَوِّبي 34/10	Beni tesbîh et	Habeşçe	Amr b. Şürahbîl	Taberî	VI/1
أُولى 28/70		Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12
ب					
بروج 4/78 85/1 15/16 25/61	kaleler	Latince	Nedvî	ed-Dahîl	718
بطائنها 55/54	Astar, dış yüzey	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12
بعير 12/65 12/72	Eşek, merkeb	İbranca	Mücâhid	Mütevekkilî	10
22/40 بيعة/بيع	İbadet evi	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	129
		Süryanca	Nedvî	ed-Dahîl	696
ت					
تابوت 2/248 20/39	Tahta sandık	İbranca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	16
تحتها 39/20	İçinden, altından	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12

تسبيح 2/30 13/13 17/44 20/33 32/15 48/9 57/1 59/1 68/28 …	Tenzîh etme	Süryanca	Nedvî	ed-Dahîl	695
تَنُّور 11/40	Ateş ocağı, tandır	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	132
			Müneccid	el-Mufassal	84
		Latince	Nedvî	ed-Dahîl	717
		Aramca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	18
توراة 3/93 5/43 5/44 5/46 5/66 5/68 5/110 7/157 9/111 48/29 61/6 62/5	Tevrat	İbranca	Nedvî	ed-Dahîl	700
ج					
الجِبْت 4/51	şeytan	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	4
			Sa'îd b. Cübeyr	Taberî	IV/1
			Nedvî	ed-Dahîl	692

جنّة ...	Bağ-bahçe	Süryanca	İbn Abbas	Mütevekkilî	9
		Rumca	Mücâhid	Mütevekkilî	8
جهنم ...	Ahirette asilere azab edilecek yer	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	155
		İbranca	Nedvî	ed-Dahîl	700
			Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	22
ح					
حُرّم 3/50 4/23 5/3, 96 6/138 24/3	Gerekli kılındı, vacip olundu	Habeşçe	İkrime	Mütevekkilî	5
حصب 21/98	Odun, yakıt	Zenc Dili	İbn Abbas	Mütevekkilî	12
حطّة 2/58 7/161	Afv, mağfiret	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
حميم 6/70 10/4 22/19 26/101 37/67 38/57 40/18, 72 41/34 44/46, 48 47/15 55/44 56/42,54 56/93 69/35 70/10 78/25	Çok siddetli sıcaklık	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13

حواريون 3/52 5/111, 112 61/14	Elbisenin beyaz(l)ı(ğı)	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	11
		Aramca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	23
حُوب 4/2	Günah, vebal	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	4
د					
دَرَسْتَ 6/105	جاريْتَ : Adapte etmek, uyarlamak, uymak	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
دُرِّيّ 24/35	Aydınlatıcı, inci gibi parlayan	Habeşçe	Suyûtî	Mütevekkilî	7
دينار 3/75	Bir çeşit para	Farsça	Suyûtî	Mütevekkilî	7
		Latince	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	30
ر					
رَاعنا 2/104 4/46	Bize yönel, yüzünü bize dön	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
ربّانيُّون 3/79 5/44 5/63	Canıgönülden (ihlasla) Allah'a kendini adayanlar	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
ربِّيُّون 3/146	Canı-gönülden kendini Allah'a adayan ilim adamları	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
رحمن ...	Allah'a mahsûs bir rahmet ve merhamet	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
الرَّسّ 25/38 50/12	kuyu	Farsça	Suyûtî	Mütevekkilî	7
الرقيم 18/9	Levha, kitap	Rumca	Suyûtî	Mütevekkilî	8
رَهَواً 44/24	Kolayca, rahat bir şekilde	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	11
ز					
زنجبيل 76/17	zencefil	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	222
			Müneccid	el-Mufassal	85

زواج 4/1, 20 22/5 26/7 31/10 50/7 2/230 ...	Eş, çift, bir öteki yarısı	Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl	33
س					
سامدون 53/61		Himyerce	İkrime	İbn Ebî Şeybe	X/471
سُجّداً 2/58 4/154 7/161 12/100 16/48 17/107 19/58 20/70 25/64 32/15 48/29	Başlarınızı yere eğerek, tevazu ile, dik dik değil..	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
السِّجِلّ 21/104	Ayak, adam (?)	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	5
		Latince	Nedvî	ed-Dahîl	719
سِجِّيل 11/82 15/74 105/4	Çamurdan yapılmış taş	Farsça	İbn Abbas	İbn Ebî Şeybe	X/473
			Mücâhid	Mütevekkilî	7
			İbn Sâbât	İbn Ebî Şeybe	X/473
			Müneccid	el-Mufassal	85
سِجِّين 83/7, 8	Tutulu, el altında, mahpus	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	53
سُرادِق 18/29	Çadır, çardak, duvar	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	248
			Müneccid	el-Mufassal	86

سَرِيّا 19/24	nehir	Nabatça	Mücâhid	Mütevekkilî	11
			Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	11
سَرِيّا		Süryanca	Mücâhid	Mütevekkilî	8
			Dahhâk	Mütevekkilî	9
سفرة 80/15	Okuyucular, kurralar	Nabatça	İbn Abbas	Mütevekkilî	11
سقر 54/48 74/26, 27 74/42	Âhirette kâfirlere azab edilecek yer	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	286
سكينة 2/248 9/26, 40 48/4, 18 48/26	Hakla gelen gönül hoşnutluğu ve ferahı	İbranca	Nedvî	ed-Dahîl	700
سكر 16/67	sirke	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	5
سَلْسَبيل 76/18	Kolay içimli lezzetli	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	237
سُنْدس 18/31 44/53 76/21	İnce ipek	Hintçe	Suyûtî	Mütevekkilî	8
		Grekçe	Nedvî	ed-Dahîl	723
		Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'arreb	225
سِينين 7/130 10/5 12/42, 47 17/12 18/11, 25 20/40 23/112 26/18 26/205 30/4	Güzellik, ikram, şerefli	Nabatça	Dahhâk	Mütevekkilî	10
		Habeşçe	İkrime	Mütevekkilî	6
			Cevâlîkî	el-Mu'arreb	248
ش					
شطْر 2/144 2/149 2/150	-in karşısında, …karşı tarafında, -in önünde,	Habeşçe	Refî'	Mütevekkilî	3

شيطان 2/36, 168 2/208, 268 2/275 3/36, 155 3/175 4/38,60,76 4/83,119 4/117,120 5/90, 91 6/43, 68 6/142 7/20,22,27 7/175,200 7/201 8/11,48 12/5,42,100 14/22 15/17 16/63,98 17/27,53 17/64 18/63 19/44,45 20/120 22/3,52,53 24/21 25/29 27/24 28/15 29/38 31/21 35/6 36/60 37/7 38/41 41/36 43/ 36,62 47/25 58/10,19 59/16 81/25	Hasım, düşman	İbranca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîle	43

ص					
صراط 1/6,7 2/142,213 3/51, 101 4/68, 175 5/16 6.39.87.153 6.126.161 7/16, 86 10/25 11/56 14/1 15/41 16.76.121 19/36, 43 20/135 22/24, 54 23/73, 74 24/46 34/6 36.4.61.66 37/23, 118 38/22 42/52, 53 43/43, 64 48/2, 20 67/22	İbadet edilen yerin yolu	Rumca	Suyûtî	Mütevekkilî	8
		Latince	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	44
صِرْهُنَّ 2/60	Onları parçalara böl	Nabatça	İbn Abbas	Mütevekkilî	11
		Rumca	Vehb b. Münebbih	Mütevekkilî	7
صلوات 2/157 2/238 9/99 22/40	Kilise, sinagog	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
صنم 6/74 7/138 14/35 21/57 26/71	put	İbranca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	44

صَهَر 25/54	Olgunlaştı Sızdı, aktı, erdi	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13
ط					
طاغوت 2/256 2/257 4/51 4/60 4/76 5/60 16/36 39/17	kâhin	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	4
			Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	4
		Süryanca	en-Nedvî	ed-Dahîl	696
طه 20/1	Ey Adam!	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	5
			İkrime	İbn Ebî Şeybe	X/470
		Süryanca	Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	9
			Katâde	Mütevekkilî	9
			Mücâhid-İkrime	Kurtubî	XI/166
طه 20/1	Ey Adam!	Nabatça	İbn Abbas	Mütevekkilî	11
			İkrime	İbn Ebî Şeybe	X/472
			Dahhâk	İbn Ebî Şeybe	X/472
			Sa'îd b. Cübeyr	İbn Ebî Şeybe	X/472
طَفِقا 7/22 20/121	Yönelmek, -e, a koyulmak, başlamak	Rumca	Suyûtî	Mütevekkilî	8
طوى 20/12	ayak	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
طوبى 13/29	cennet	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	5
		Hintçe	Sa'îd b. Meshûc	Mütevekkilî	8

الطور 2/63 2/93 4/154 19/52 20/80 23/20 28/29 28/46 52/1 95/2	dağ	Süryanca	Mücâhid	Mütevekkilî	9
			Nedvî	ed-Dahîl	696
		Nabatça	Dahhâk	Mütevekkilî	12
ع					
عَبَّدْتَ 26/22	öldürdün	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
العرم 34/16	Arim seli, suyun kendisinde toplanıp sonra ayrıldığı yer	Habeşçe	Mücâhid	Mütevekkilî	5
غ					
غسّاق 78/25	Donuk kokuşmuş, irin	Türkçe	Suyûtî	Mütevekkilî	12
غِيضَ 11/44	Çekildi, azaldı	Habeşçe	Suyûtî	Mütevekkilî	7
ف					
فردوس 18/107 23/11	Bağ-bahçe, bostan	Rumca	Mücâhid	Mütevekkilî	8
		Farsça	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	50
		Süryanca	İbn Abbas	Mütevekkilî	9
		Nabatça	Süddî	Mütevekkilî	11
الفوم 2/61	Buğday, sarımsak	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
ق					
قرطاس 6/7 6/91	Varak, yaprak	Farsça	Cevâlîkî	Mu'rib	324
		Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	55

قسْط 3/18 3/21 4/127 4/135 5/8 5/42 6/152 7/29 10/4 10/47 10/54 11/85 21/47 55/9 57/25	adalet	Rumca	Mücâhid	Mütevekkilî	8
			Mücâhid	İbn Ebî Şeybe	X/471
قسْطاس 17/35 26/182	Terazi, ölçü, tartı	Rumca	Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	8
قَسْوَرَة 74/51	arslan	Habeşçe	İbn Abbas	Taberî	VI/1
قسيس 5/82	Bilgin-rahip, keşiş	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
		Aramca	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	56
		Süryanca	en-Nedvî	ed-Dahîl	695
قلم 68/1 96/4 31/27 3/44	Kamış, kamış kalem	Grekçe	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	57
قُمّل 7/133	Börtü-böcek	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
قميص 12/18 12/25 12/27 12/28 12/93	gömlek	Latince	Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	58

قنطار 3/75	12 evkıya	Rumca	Suyûtî	Mütevekkilî	8
قنطار	Bir öküz postu dolusu	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
قنطار	1000 miskal	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13
قنطار	1000 miskal	Latince	en-Nedvî	ed-Dahîl	719
			Tobya	Tefsîr'ül-Elfâz	59
قَيُّوم	Uyumaz, ayakta dikilen	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
ك					
كافور 76/5	Bir çeşit koku 'İyiler kâfur karışımlı bir içeceği tastan içerler.'	Farsça	Cevâlîkî	Mu'rib	316
كَفِّرْ	'sil'	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
		İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
كِفْلَيْن 57/28	'İki kat nasîb'	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
		Habeşçe	Ebû Mûsâ el-Eş'arî	İbn Ebî Şeybe	X/471
				Taberî	VI/1
كنز 11/12	Mal, hazine	Farsça	Cevâlîkî	Mu'rib	345
كوب 43/71 56/18 76/15 88/14	Kulpsuz kadeh	Latince	en-Nedvî	ed-Dahîl	717
		Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	11
كُوِّرَتْ 81/1	Dürülmek, ışığı sönmek 'Güneş katlanıp dürüldüğünde'	Farsça	Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	7

ل					
لاتَ 38/3	Değil, olamaz 'Artık kaçıp kurtulma zamanı değildir.'	Süryanca	Vehb b. Münebbih	Mütevekkilî	9
لينة 59/5	hurma	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
م					
مُتَّكَأً 12/31	'Vaktâ ki bunların gizliden gizliye dedikodularını işitti, onlara davetçi gönderdi ve onlar için dayalı döşeli bir sofra hazırladı'	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12
		Habeşçe	Seleme b. Temmâm eş-Şakrî	Mütevekkilî	4
مجوس 22/17	Mecûsîler =Eski İran Dini	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'rib	368
مرجان 55/22 55/57	kırmızı renkli mücevher	Farsça			
مرقوم 83/9 83/20	yazılı	İbranca			
مُزْجاة 12/83	Az değersiz	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12
مسْك 83/26	Ceylan kanından yapılan koku	Farsça	Suyûtî	Mütevekkilî	7
			el-Müneccid	el-Mufassal	86
مشْكاة 24/35	Kandil	Habeşçe	İbn Abbas	İbn Ebî Şeybe	X/470
			Mücâhid	Mütevekkilî	5
			en-Nedvî	ed-Dahîl	693

مَقاليد 39/63	anahtarlar	Farsça	Mücâhid	Mütevekkilî	7
			el-Müneccid	el-Mufassal	87
		Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
ملكوت 23/88	Mülk, saltanat, hükümranlık	Nabatça	İkrime	Mütevekkilî	11
		Süryanca	en-Nedvî	ed-Dahîl	696
مَناص 38/3	Kurtulma zamanı, kaçış, firar	Eski Mısır dili	Suyûtî	Mütevekkilî	12
منْسَأة 34/14	Asa	Habeşçe	es-Süddî	Mütevekkilî	5
		Zenc Dili	Suyûtî	Mütevekkilî	13
منفَطر 73/18	Çatlamış, yarılmış, dolu	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	6
المُهْل 44/45	Kızgın yağ	Berberice	Suyûtî	Mütevekkilî	13
		ن			
ناشئة 73/6	'gece kalkışı'	Habeşçe	İbn Abbas	Mütevekkilî	6
			Ebû Mûsâ el-Eş'arî	Mütevekkilî	6
			İbn Mesûd	İbn Ebî Şeybe	X/471
			Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	6
نفاق 9/77 9/97 9/101	İki yüzlülük 'İçerde gizli olan şeyin dışında başka bir şeyi açığa vurma'	Habeşçe	en-Nedvî	ed-Dahîl	693

هـ					
هُدنا إليك 7/156	'Sana döndük'	İbranca	Suyûtî	Mütevekkilî	10
الهُود 2/111 2/135 …	Yahûdî	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'rib	398
هَوْناً 25/63	Mülâyim	Süryanca	Dahhâk	Mütevekkilî	9
			Meymûn b. Mihrân	Mütevekkilî	9
		İbranca	Cüveynî	Mütevekkilî	10
هِيتَ لك 12/23	'gelsene.. '	Nabatça	İbn Abbas	İbn Ebî Şeybe	X/473
			Hasan el-Basrî	İbn Ebî Şeybe	9
و					
وراءهم 18/79 76/27	'Önlerinde…'	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
وَرْدَة 55/37	'Gök yarılıp, yağ gibi eriyen, kızaran ve yanan bir gül (gibi) olduğu zaman'	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'rib	358
وَزَر 75/11	Sığınılacak yer	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
ي					
يسن 36/1	Ey insan!	Habeşçe	İbn Abbâs	Mütevekkilî	5
			Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	5
ياقوت 55/58	Bir tür değerli taş	Farsça	Cevâlîkî	el-Mu'rib	404

يُتَبِّرُوا 17/7	Helak etmek	Nabatça	Sa'îd b. Cübeyr	Mütevekkilî	11
يَحُور 84/14	Dönmek O, hiç dönmeyeceğini sanmıştı.	Habeşçe	İbn Abbâs	Mütevekkilî	6
			İkrime	Mütevekkilî	6
يصدّون 43/57	Bağırıp, çığrışmak	Habeşçe	İkrime	Mütevekkilî	7
يُصْهَرُ 22/20	Pişirmek, ermek,	Berberice	İkrime	Mütevekkilî	13
يَمّ 7/136; 20/39; 20/78; 20/97; 28/7; 28/40; 51/40.	Deniz	Nabatça	Suyûtî	Mütevekkilî	12
يَمّ	Deniz	Süryanca	Suyûtî	Mütevekkilî	9
يهود 2/113; 2/120; 3/67; 5/18; 5/51; 5/64; 5/82; 9/30	Hz. Musa'nın dinine tabi olanlar	Farsça	Suyûtî	Mütevekkilî	7

5. Arapça'nın Kendi Dışındaki Dillerle Paylaştığı Kelimelerin Tasnifi

Yukarıdaki tabloda verdiğimiz kelimeler ve Arapça'nın kendi dışındaki dillerle ortak kullandıkları göz önüne alınıp düşünülse, şöyle bir mülâhaza ortaya çıkar:

a) Kelime Yapısı ve Fonetiği Açısından Arapça Olmayan Ortak Kelimeler

Yapısı ve fonetiği Arapça olmayan 'bu kelimeler Arapça'ya diğer dillerden girip, Arapların güzel konuşanları onları kullan-

mış ve onlarla serbestçe şiirler yazmış. Bu kelimelerin kullanımı aralarında yaygınlaşıncaya değin, bu kelimeleri birbirilerini ayıplamadan kullandıkları şeklinde kesin veya kesine yakın bir kanâate sâhibiz. Her ne şekilde olursa olsun, bu kelimeler Arap zevkine göre kullanılmış ve Kur'ân-ı Kerîm de bunları Arapların kendi kullanım ve anlayışına yaklaştırmak sûretiyle kullanmıştır. Şöyle ki:

- Kehf sûresi 29. âyetteki 'إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا' Allah'ın sözündeki 'سُرَادِق' kelimesi: Rāgıb el-Isfehânî *el-Müfredât* adlı eserinde bu kelime hakkında şunları söyler: 'Sürādiq' kelimesi Arapçalaştırılmış Farsça bir kelimedir. Zira Arapların kelimelerinde, tekil bir ismin üçüncü harfi elif olmaz ve bundan sonra da iki harf gelmez. el-Müneccid ise '*el-Elfâz'üs-Süryâniyye fi'l-Me'acim'il-'Arabiyye*' adlı Mâr Ignatius'ın eserinden şöyle nakilde bulunur: 'Muhakkak ki, 'سُرَادِق' lafzı Süryanca'dır, aslı ise 'SARODHIGO'dur, ve ihtimal ki, bu kelime Süryanca, Arapça ve Farsça'da ortak bir kullanıma sahiptir, belki de Arapça ve Farsça dilleri bu kelimeleri Süryanca'dan almışlardır' der.

Burada önemli olan husus: Bu kelimenin Arapça'yı güzel kullanan ve konuşanların dilinde akması ve bu lafzı kendi aralarında Kur'ân-ı Kerîm bu kelimeyi kullanmadan önce, şiirde ve nesir yazılarında kullanmış olmalarıdır. Bu kabilden olmak üzere câhiliye devri şâirlerinden Selâme b. Cendel'in şu beyti güzel bir örnektir:

هو المدخل النعمان بيتا سماؤه   صدور الفيول[4] بعد بيت مُسَرْدَقِ

'*O, en-Nu'man'ı etrafi duvarlarla korunaklı bir evden uzakta tavanı fillerin bağrı olan bir eve sokandır.*'

- Hûd sûresi 40. âyette (حَتَّى إِذَا جَاء أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِن

[4] Yazarın orijinal metninde yanlış bir şekilde 'الفيول' yerine 'الغيول' yazılmıştır. Tercüme yapılırken, bu hata tarafımızdan tashih edilmiştir. (Çev.)

(كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلاَّ مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلاَّ قَلِيلٌ) geçen 'تنور' kelimesi hakkında şunlar söylenmiştir:

Cevâlikî ve onun dışında birkaç âlim: ' تنور' kelimesi Farsça muarreb olup, Araplar bu kelimeden başka bir karşılığını da bilmezler' derler. Suyûtî el-Mühezzeb'de : 'Bu kelimenin aslının Süryanca olduğu söylenir' der. Tobya ise bunun Aramca olduğunu ve 'بيت نور' (nurdan bir ev = nur-ev) yani 'بيت النار' (ateşin yeri/ evi) gibi iki kelimenin bir araya gelmesiyle terim haline gelmiş olabileceğini söyler. Aslında 'bu kelime bütün dillerde ortaktır' şeklindeki İbn Abbâs'ın sözü en doğru olan görüştür.

Bana göre ise –en doğrusunu yine Allah bilir– bu kelime kök Sâmî dillerinin mirasıdır.

b) Arapça ile Diğer Dillerdeki Yapıları Benzer Olan Kelimeler

Burada Arapça'daki bünyeleri diğer dillerden de bünyesi Arapça'yla müşterek olan birtakım lafızlar sözkonusudur. Ne var ki, bu kelime herhalükarda hem bünyesi hem de ses yapısı (tınısı) itibariyle Arapça değildir. Bana göre, Araplar, bu kelimeleri, Arapça güzel konuşanların şiir ve nesirdeki kullanımları tamamlandığında, Arap dili ve fonetiğine uygun hale dönüştürecek kimi tadil ve düzenlemeler yaptıktan sonra kendi sözlüklerine almışlardır. Bu safhadan sonra Kur'ân onları kullanmıştır. Bunlardan bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

- Vâkı'a sûresi 18. âyetde [بأكوابٍ وأباريق وكأسٍ من معين] geçen 'ibrîk' [إبريق] kelimesi:

Bu kelime hakkında el-Cevâlikî, el-Müneccid ve diğerleri: 'İbrik' kelimesi Farsça'dır, derler. *Kāmûsu'l-Muhît*'de bu kelimenin Farsça menşei hakkında şunlar serdedilir: İbrîk kelimesi 'آب ري' kelimesinin Arapçalaştırılmış halidir. Fakat Tobias Maronita

el-'Anaissî: İbrîk kelimesi Farsça'dır, aslı ise su dökülmesi ve sızması anlamına gelen 'آب ريز' [**âb-rîz**]'den gelmiştir der.

Câhiliye dönemi şâirleri 'ibrîk' kelimesini, su dökmeye yarayan ve bir kulpu ve deliği olan madenden ya da pişirilmiş topraktan yapılan kap-kacak için kullanırlardı. Câhiliye devri şâiri 'Adîy b. Yezîd bir beytinde şöyle der:

ودعا بالصَّبوح يوماً فجاءتْ قينةٌ في يمينها إبريقُ

'*Kahvaltıya davet ettiği şarkıcı kadın bir gün sağ elinde bir ibrıkla çıkageldi*'.

Kanaatimce, bazı dilbilimcilerin 'ibrîk' kelimesi, 'parıltılı ve ışıltılı olduğundan dolayı ibrîk diye isimlendirilmiş' şeklindeki sözleriyle, menşeini Arapça bir kelime olan [برق] 'beraka'ya götürme çabaları boşu boşuna yapılan gelişigüzel bir zorlamadan öte bir şey değildir.

- İnsân sûresi 17. âyette [ويسقون فيها كأساً كان مزاجها زنجبيلاً] geçen 'zencebîl' kelimesi:

'Zencebîl' [زنجبيل] kelimesi Farsça'dır, aslı 'şenkebîl' [شنگبيل] dir. Araplar, Farsça'daki 'گ' [g] harfini 'جيم' [cîm] olarak telaffuz ederler. Mesela, Farsça nârın gülü anlamındaki 'گلنار' kelimesini 'جلنار' şeklinde telaffuz ederler. Bundan dolayı, onlar 'شنگبيل'deki 'گ' harfini 'ج' olarak telaffuz etmek sûretiyle bu kelimeyi 'شنجبيل'e dönüştürmüşlerdir. Ardından Fârisî 'ش' [şîn]i, kendilerince alışık oldukları 'س' [sîn]e çevirmişlerdir. Yine mesela ipek anlamına gelen Farsça 'إبريشم' kelimesini 'إبريسم' olarak telaffuz ederler. Burada da benzer şekilde 'شنجبيل' deki 'ش' [şîn]'i 'س' [sîn]'e çevirmişlerdir. Fakat bu kelimenin kendisinde 'ش' [şîn]in 'س' [sîn]'e dönüştürülmesi dildeki sakaleti gidermemiştir. Bunda 'ز' [zı] harfinin 'س' harfine mahrec ve telaffuz olarak yakınlığı, 'س' [sîn['in bu kelimede 'ز' [zı]'ya dönüştürülmesine sebep olmuş ve böylece büyük oranda Arapça'da dilde oluşan sakalet giderilmiş-

tir. Böylelikle bu kelime, 'س' [sîn['in 'ز' [zı]'ya dönüştürülmesiyle 'zencebîl' şeklini almıştır.

c) Yapısı ve Tınısı Diğer Dillerle Ortak Olan Arapça Kelimeler

Bu kelimeler ya diğer dillere bir şekilde geçmiş olan Arapça, ya da yabancı menşe'li olup da Arapların onu alıp kendi lafzî kalıplarına ve kelime yapısına uygun hale getirerek dillerine koydukları türden kelimelerdir. Bu sâyede dilleri zenginleşir. Bu türden olanlara şu örnekleri vermemiz mümkündür:

- 'Misk' [مسك] kelimesi, misk geyiği adı verilen hayvanın göbek çevresinden çıkarılan güzel koku anlamına gelir. Bu kelime Farsça 'mişk' kelimesinden gelmekle beraber, Araplar bu kelimeyi alarak Arapça kelime yapısına uygun kalıba koymuşlar ve bundan 'messeke, yümessiku' [مَسَّك، يُمَسِّكُ] ve 'misk' [مِسْك] fiilini türetmişlerdir. Bu kelime, sonraları Arapçayı güzel konuşanlar ve şâirler tarafından kullanılmış ve kelimenin kullanımı aralarında yaygınlaşmıştır. Meselâ bir dizesinde Arap şâiri el-A'şâ der ki:

باد العتاد وفاح ريح　　　　المسك إذْ هجمتْ قبابُه

'*Cephâneyi yok etti, ortadan kaldırdı, onun çadırları hücum eder etmez misk kokusu yayıldı.*'

Ve Ebû'z-Zeyyâl el-Yahûdî der ki:

والمسك والزنجبيل عُلَّ به　　　　أنيابُها بعد غفلة الرصد

'*Misk ve zencefîl, pusuya yatma gafletinden sonra onlarla efendileri hastalık buldu.*'

Kur'ân-ı Kerîm bu kelimeyi Mutaffifîn sûresi 25-26. âyetlerde cennet ehlini tavsîf ederken şu şekilde kullanır:

يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ

▪ Fâtiha sûresinde geçen اهدنا الصراط المستقيم 'sırât' kelimesi 'fi'âl' [فِعَال] veznindedir. Araplar bu kelimeden 'ibtele'a' [ابتلع] (yutmak, dayanmak, mola vermek) anlamını karşılayacak 'sarata' [صَرطَ], 'yasrıtu' [يَصرِطُ] ya da 'serata' [سَرَطَ], 'yesritu' [يَسْرِطُ] kelimesini türetmişlerdir. Onların (Araplar), yolu 'sırât' olarak isimlendirmelerinin sebebi, yolun yoldan geçip gidenleri yorması yahut yutmasından kaynaklanır.

Özetle, biz, Arapça'ya ne denli taassubla bağlı olursak olalım, yine de, biz, Kur'ân'ın Arapça dışındaki dillerden bazı yabancı kelimeleri kullanmasına engel olamayız. Gerçekten, Kur'ân'ın kullandığı yabancı kelimelerin, ancak Arapçayı güzel konuşan ve herkesin indinde kabul gören ve alışık olunan kelimelerden oluştuğunu ifade etmeliyiz.

F- ARAP KABÎLELERİNİN LEHÇELERİNİN FARKLILIĞI VE SEBEPLERİ

1. Sesbilgisi (Fonetik) Yönüyle Oluşan Farklılıklar

a) Kabilelerin Konuştukları Bazı Kelimelerdeki Farklılıklar

O da bugünün Suriye'sinde yaygın bir lehçedir.

* Hamdan 'هو ' zamir vâvı ile, ' هي ' harfindeki yâ zamirini sakin kılar.[5]

---

5 Yani 'هو ' yi 'hû', ' هي ' harfini de 'hî' şeklinde okur.

* Hicazlılar imâle yapmazlar,[6] Necidliler ise yaparlar.

* Hicazlılar Elif harfini 'hemze' olarak okumazlar, Necidliler ise Elifi okurken vurgulu hemze şeklinde telaffuz ederek; 'يأجوج -*ye'cûc*, مأجوج -*me'cûc*, مرجون -*mercûn* şeklinde okurlar.

* Necd, Esed, Bekir, Kays ve Aylan kabileleri ' غلظة– *Gulzatun*, أسوة - *Usvetun*, عدوة – *Udvetun* örneklerinde olduğu gibi 'kesre' kelimenin ilk harfini okurlar.

* Temîm, vavlı ve yâlı ecvef fiilden ism-i mefûlü 'مفعول' -mefûl vezninde kullanırlarken, Hicaz kabileleri mefûlün vavını hafifletmek için hazf ederler. Dolayısıyla Hicazlılar 'يوم مغيم –*yevmu megîm* derlerken Temîmliler ise يومٌ مغيومٌ –yevmun megyûmun şeklinde söylerler.

'Alkame de bir beyitinde bu kelimeyi şu şekilde kullanır: يوم رذاذ عليه الدجن مغيوم *Üzerinde karanlığın sardığı yağmurlu, bulutlu bir gün*

Tay, sonu illetli olan bir fiilin fetha ile harekeli 'yâ' harfini, irabsız bir harekeye çevirerek 'yâ' harfini 'elif' yapar, o illetli harften önceki harfi de 'fethalı' hale çevirir. 'nesiye' kelimesini 'nesâ', 'bakiye' kelimesini 'bekâ' şeklinde telaffuz eder. Bu durum bugünkü Halep'te yaygın bir haldir.

Bütün bu anlatılanlardan ortaya çıkan sonuca gelince derim ki: Bunlar Arap kabileleri arasında lafızlarında ihtilafa düşülmüş olan birçok örnekten sadece bir kaçı olup Arap kabileleri arasında konuşulan Arapça'da yer alan bazı ihtilafı açıklamak için naklettim. Ancak kanaatimize göre konuşma dilindeki bu bazı kural dışı lafızlar çokluğuyla birlikte tek bir kabile için az sayılmalıdır. Zira bir kabilenin kural dışı söylemi diğer Arap kabilelerine göre sadece bir, iki veya bilemedin üç harfle sınırlıdır. Sözcükteki diğer harfler bütün Arap kabileleri arasında yaygın haliyle olduğu gibi kalır.

---

6 İmâle, elif harfini 'elif' ile 'yâ' arasında okumak.

b) Arap Lehçelerinde Fasih Olanı

Birçok Arap kabilesinin bu lehçelerin bir kısmını kabullendikleri, bu şekilde telaffuz edenleri ayıplamamaları, bunun yanı sıra diğer bazı lehçeleri çirkin görüp konuşanları ayıplamış olmaları dikkat çekici bir husustur. Örneğin, bütün i'rab durumlarında 'müsennâ'yı 'elif' ile bitiştirenleri ayıplamışlar ve kusurlu görmüşlerdir.

Ebû Nuceym el-'Iclî bir beytinde der ki:

إن أباها و أبا أباها　　　　قد بلغا في المجد غايتاها

Onun babası ve babasının babası şan ü şerefte en zirveye ulaşmıştır.

Oysa kurala göre قد بلغا في المجد غايتيها demesi gerekiyordu.

Yine Temîm, 'mahît' kelimesini 'mahyût'; 'mekîl' kelimesinin 'mekyûl' örneklerinde olduğu gibi ism-i mefuldeki vav harfini telaffuz etmesinden dolayı kusurlu görülmüştür.

Ve yine Arapça bir harfi başka bir harfe kalb etme, müennes hitabı 'kef' harfi yerinde 'şın' harfini söylemek (keşkeşe),[7] vakıf halinde müennes 'kaf' harfine 'sin' eklemek (keskese),[8] hemze harfini 'ayn' harfi gibi okumak (an'ane),[9] sessiz harfi vurgulu telaffuz etmek (fahfaha), bağırma gibi kullanımlar fesahati ihlal nedeniyle kusurlu bulunmuştur.

Araştırmamız neticesinde Arapların şu iki şart haiz olmadıkça bir lehçeyi fasih kabul etmediklerini anladık. Bu şartlar:

a- Harflerin telaffuz esnasında aslî mahreçlerinden çıkarılmaları

b- Arapça bir harfi başka bir harfin yerine kalp etmeme.

---

7 Beni Esed veya Rabia kabilesine ait bir lehçedir.

8 Temîm kabilesine ait bir lehçedir.

9 Temîm kabilesine ait bir lehçedir.

c) Kureyş'in Kendi Lehçesini Arındırması

Kureyş Mekke'de ikamet ediyor, Kabe'ye komşuluk yapıyor, ayrıca Kabe'ye ibadet için gelenlere özellikle hac mevsiminde yemek içme takdim etme suretiyle hizmet ediyorlardı. Kureyş'in Mekke'de ikamet ediyor olması nedeniyle oraya gelen Arap kabilelerinin dillerini doğrudan işitiyor olmaları kendilerinde Arapça kelimeyi telaffuzunda hisse dayalı güzel sanat melekesi oluşturmuştur. Buradan hareketle bazı lehçeleri çirkin, bazılarını da güzel bulabiliyorlardı.

İmam Suyûti de *el-Muzhir* adlı kitabında bu konu hakkında: 'Kureyş, lafızların en fasih olanını telaffuz ederken dile en kolay olanı, kulağa en güzel geleni ve manayı en açıklayıcı olanı seçmede Arapların en iyisidir. Ben diğer kabilelerin lehçelerinden güzel gördüklerini kendi lehçelerine almış olmalarını uzak bir ihtimal olarak görmüyorum.' Bu hususa eskilerden Katade de dikkat çekmiş, İbn Manzur da *Lisanu'l-Arab*'da: 'Kureyş Arap lehçelerinin en güzel olanlarını seçiyordu, sonuçta en üstün dil kendi lehçeleri oldu, neticede Kur'ân da, bu lehçe üzerine nazil oldu.' sözünü nakletmektedir.

Ayrıca Kureyş'in çirkin olanı kendi lehçelerinden uzaklaştırmış olmalarını da uzak bir ihtimal olarak görmüyorum. İmam Suyûti *el-İktiran* adlı eserinde Ferrâ'dan nakille bu hususa 'Kureyş lehçesi çirkin, kaba, bozuk lehçelerden uzak kalmıştır.' demek sûretiyle temas eder.

d) Kur'ân-ı Kerîm Lehçesi

Kur'ân-ı Kerîm öncelikle Kureyş lehçesi üzerinde nazil olmuştu. Zira bu lehçe yukarıda da temas edildiği üzere Arap lehçelerinin en fasih olanıydı. Her türlü çirkin, kaba ve bozuk lafızlardan uzaktı. Ancak 9. hicri senesinden başlayarak insanlar toplu olarak İslâm dinine girince, İslâm'a girenlerin büyük bir kısmı kendi

dillerine olan alışkanlıklarından dolayı Kur'ân'ı Kureyş lehçesi ile okumada zorlandı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Rabbinden bu konuda esneklik talep etti. Ve Allahu Teâla'dan Kur'ân'ın konuşulmakta olan diğer yaygın fasih Arap lehçeleri ile okunabilmesi hususunda ruhsat geldi. Bir kelimenin iki veya daha fazla fasih lehçesi olma durumunda Kur'ân'ın bu lehçelerle okunması caiz duruma geldi. Bu lehçelerin yediyi aşmadığını biliyoruz.

Buhârî ve Müslim, Abdullah b. Abbâs'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği bir hadiste Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurmaktadır: 'Cibril (aleyhisselâm) bana Kur'ân'ı bir lehçe üzere okuttu. Kendisine tekrar müracaat ettim. Yedi lehçeye ulaşana kadar ısrar ettim.'[10]

Tirmizî Sünen'inde, Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde ve Taberî Tefsiri'nin mukaddimesinde tahriç ettiği bir hadiste Übeyy b. Ka'b şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'de 'Ahcaru'l-Mirâ' bölgesinde Cibril (aleyhisselâm) ile karşılaştı. Ona: 'Ben ümmî bir ümmete gönderildim, içlerinde çocuk, köle, yaşlısı var' dedi. Cibril (aleyhisselâm) ona: 'Kur'ân'ı yedi harf üzere okusunlar' dedi.[11]

Fasih olmayan lehçelere gelince (ki bunlardan harfleri kalb eden lehçeler gibi) bu lehçelere izin verilmiyordu. İmam Suyûtî *Hem'u'l-Hevâmi* adlı eserde İbn Mes'ûd'un (radıyallahu anh) Yûsuf sûresi 35. âyetinde geçen ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّن بَعْدِ مَا رَأَوُاْ الآيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتَّى حِينٍ حَتَّى حِينٍ (*Sonra, (vezir ve arkadaşları) bunca kesin deliller görmelerine rağmen, dedikoduları kesmek gayesiyle, bir müddet için onu hapse atmayı uygun buldular.*) kelimesinin 'hâ' harfini Huzeyl lehçesi üzere 'ayn' harfiyle değiştirerek 'عتى حِينٍ' şeklinde okuduğunu, Ömer b. Hattab'ın da ona yazdığı mektubta burada

[10] Buhârî, *Fedailu'l-Kur'ân*, 5; Müslim, *Salatu'l-Müsafirin*, 272. (çev.)

[11] Yedi kıraat ya da lehçe ile ilgili rivayetler için bkz. Buhârî, *Sahîh*, 6/100; Müslim, *Sahîh*, 2/202; Ebû Dâvûd es-Sicistanî, *Sünen*, 2/101. (çev.)

kalb etmenin mümkün olmayacağını kastederek: 'Allah Kur'ân'ı Arapça olarak Kureyş lehçesi üzerine indirmiştir.' dediğini nakletmektedir. Bu suretle Kur'ân, Ahmed İlmu'ddîn el-Cündî'nin dediği gibi her kabilenin dilini ve izahını bulacağı bir aynadır. Buna örnek kabilinden şunları zikredebiliriz:

İmâle: İmâle 'elif' harfini 'yâ' sesine yakın telaffuz etmek, kendinden önceki 'fetha'yı 'kesre'ye çevirmek olup meşhur fasih Arap lehçesidir. Necd kabilelerinden Temîm, Esd, Kays ve Tay' kabileleri bu şekilde konuşurlardı. Böylece Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale geldi. Yedi kıraat imamlarından Verş, Ebû Amr, Hamza ve el-Kisâî imâle ile okumuşlardır.

İmâle yapmamak da meşhur fasih Arap lehçesidir. Hicaz kabilelerinden Kureyş, Hevâzin, Kenâne ve Sakif kabileleri bu şekilde konuşurlardı. Böylece Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale geldi. Yedi kıraat imamlarından İbn Kesîr, Âsım, Ebû Ca'fer ve Yakub imâle yapmaksızın okumuşlardır.

Fâu'l-Kelimenin Ötre Okunması: فَعَلَ 'fe'ale' vezninin ilk harfi olan Fâu'l-Kelimeyi merfû olarak okumak meşhur fasih Arap lehçelerinden olup, bedevi kabilelerden Esed, Bekr, Kays, 'Aylan, Temîm vd. bu şekilde konuşurlardı. Böylece Kur'ân-ı Kerîm bu kıraatle indi ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale geldi. Örneğin Âsım 'hemze' harfini ötreli olarak 'usvetun' şeklinde; Nâfî', İbn Âmr, Hamza, el-Kisâî ve yine Âsım ötreli olarak 'el-Udvetu' şeklinde; Hafs, Ebû Ca'fer ve Yâkub 'râ' harfini ötreli olarak 'er-rucz' ve 'kaf' harfini ötreli olarak 'kurh' şeklinde okumuştur.

فَعَلَ 'fe'ale' vezninin ilk harfi olan Fâu'l-Kelimeyi kesreli olarak okumak meşhur, fasih Arap lehçelerinden olup, Hicaz'daki medenî kabilelerden Kureyş, Sakf vd. bu şekilde konuşurlardı. Böylece Kur'ân-ı Kerîm'de bu kıraatle indi ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale geldi. Örneğin yedi kurradan Âsım dışındakiler 'hemze' harfini kesreli olarak 'isvetun' şeklinde; Ebû Amr, İbn Âmr, 'ayn'

harfini kesreli olarak 'el-'idvetu' şeklinde; yedi kurradan Hafs dışındakiler 'râ' harfini kesreli olarak 'er-ricz' şeklinde okumuştur.

Bazı kelimelerin fethalı okunması bazı Hicaz kabilelerince meşhur fasih bir lehçedir. Nâfî', İbn Kesîr, İbn Âmr, Âsım, Ebû Amr 'kaf' harfini fetha ile 'karhun' şeklinde okumuştur.

'Hemze'nin telaffuz edilmemesi de Kureyş, Huzeyl, Sakif, Hizan vb. Hicaz kabileleri arasında meşhur, fasih Arap lehçelerinden olup, Kur'ân-ı Kerîm de bu kıraatle inmiş ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale gelmiştir. Mekke, Medine ve Şam kur'ası, Nâfî', İbn Kesîr, İbn Âmr 'E entum', 'Unebbiukum', 'Evliyâu ulâike', el-bagdâu ebede' âyetlerinde olduğu gibi hemzeyi okumuyorlardı.

'Hemze'nin okunması da meşhur, fasih Arap lehçelerinden olup, bedevî kabilelerinden Temîm, 'Akl, Esd, Kays vd. bu şekilde konuşurlardı. Böylece Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale geldi. Kûfe kur'asından Ebû Amr, Âsım, Hamza ve el-Kisâî bu şekilde okumuştur.

Farklı kıraatler konusunda rivayet edilen latiflerden birinde Cüheyl'den bir grubun Resûlullah Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) soğuktan titrer vaziyette bir esir getirdiği, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) 'أدفوه' dediği; onların da esiri götürüp öldürdükleri rivayet edilir. Oysa Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) 'أدفوه' sözüyle '*onu soğuktan ısıtın*, anlamında Kureyş ve Hicaz ehli lehçesiyle 'hemze'yi yumuşatarak 'أدفوه' demiş, onlar da 'öldürün' anlamışlardır. Zira 'أدفوه' sözcüğü Yemen lehçesine göre 'öldürün' anlamına gelmektedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da bu ölümü yanlışlıkla yapılan öldürme olarak kabul etmiş ve diyetini ödemiştir.[12]

12 Hadîsin tam metni şöyledir: [في الحديث أَنه أُتِيَ بأَسِير يُرْعَد فقال لقَوْم اذْهَبُوا به فَأَدْفُوهُ فَذهبوا به فقتلوه فَوداهُ رسول اللّه صَلى اللّه عليه وسلَّم أَراد الإِدْفَاء من الدِّفْءِ وأَن يُدْفَأَ بثوب فَحَسِبُوه بمعنى القتل في لغة أَهل اليمن وأَراد أَدْفِئوه بالهمز فَخَفَّفه بحذف الهمزة وهو تخفيف شاذ].

Ve yine ' قدْس ', ' قدْر ', ' أكْل ', ' رسْل ', ' سحْت ', ' عقْبى ', ' عسْرا ', ' عَشْرا ', ' نكْرا ', ' لهْب ', ' خطْوات ' örneklerinde olduğu gibi kelimenin ikinci harfini sakin okumak Necd kabilelerinden Temîm ve Esd kabilelerinin meşhur, fasih lehçelerindendir. Kur'ân-ı Kerîm de bu kıraatle inmiş ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale gelmiştir.

İbn Kesîr 'dal' harfini sakin kılarak 'القدْس' şeklinde okumuştur.

Ebû Amr, Nâfî', İbn Âmr, İbn Kesîr 'dal' harfini sakin kılarak 'قدْر' şeklinde okumuştur.

Ebû Amr, 'sin' harfini sakin kılarak 'رسْلها' şeklinde okumuştur.

Nâfî', İbn Âmr, Âsım ve Hamza 'hâ' harfini sakin kılarak 'السحْت ' şeklinde okumuştur.

Âsım, Hamza ve sonrakiler 'kaf' harfini

sakin kılarak 'عسْرا عقْبى' şeklinde okumuştur.

Yedi kâri 'sin' harfini sakin kılarak 'عقْبى' şeklinde okumuştur.

İbn Kesîr, Ebû Amr, Âsım, Hamza ve el-Kisâî 'kef' harfini sakin kılarak 'نكْرا' şeklinde okumuştur.

İbn Kesîr 'sin' harfini sakin kılarak 'عسْرا' şeklinde okumuştur.

Nâfî', Ebû Amr, Hamza ve İbn Kesîr kıraatinin râvisi el-Bezzî 'Tâ' harfini sakin kılarak 'خطْوات' şeklinde okumuştur.

Ve yine kelimenin ikinci harfini harekeli okumak meşhur, fasih lehçelerinden olup Hicaz kabileleri bu şekilde konuşmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm de bu kıraatle inmiş ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale gelmiştir.

Hicazlılar 'dal' harfini ötre yaparak 'القدُس' derlerdi. Yedi kâriden İbn Kesîr dışındakiler bu şekilde okumuşlardır.

'Dal' harfini fetha yaparak 'قدَره' derlerdi. Hafs, Hamza, el-Kisâî, Ebû Ca'fer ve sonrakiler bu şekilde okumuşlardır.

'Kaf' harfini ötre yaparak 'أكُلها' derlerdi. İbn Âmr, Âsım, Hamza ve el-Kisâî, bu şekilde okumuşlardır.

'Sin' harfini ötre yaparak 'رسُلها' derlerdi. Yedi kâriden Ebû Amr dışındakiler bu şekilde okumuşlardır.

'Ha' harfini ötre yaparak 'للسحُت' derlerdi. İbn Kesîr, Ebû Amr, ve el-Kisâî bu şekilde okumuşlardır.

'Kaf' harfini ötre yaparak 'عقُبى' derlerdi. el-Kisâî, Nâfî', İbn Zekvân, Ebû Ca'fer ve Yakûb bu şekilde okumuşlardır.

'He' harfini fetha yaparak 'لهَب' derlerdi. Yedi kâriden İbn Kesîr dışındakiler bu şekilde okumuşlardır.

'Ta' harfini ötre yaparak 'جطُوات' derlerdi. İbn Âmr, Âsım ve el-Kisâî, bu şekilde okumuşlardır.

'يحسَب' örneğinde olduğu gibi 'sin' harfini fetha yapmak Temîm'lilerce meşhur, fasih bir lehçedir. Kur'ân-ı Kerîm de bu kıraatle inmiş ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale gelmiştir. İbn Âmr, Âsım Hamza ve Ebû Ca'fer bu şekilde okumuşlardır.

'Sin' harfini kesre okumak da Hicaz kabilelerinde meşhur, fasih bir lehçedir. Kur'ân-ı Kerîm de bu kıraatle inmiş ve Kur'ân kıraati olarak mütevatir hale gelmiştir. Nâfî', İbn Kesîr, Ebû Amr ve el-Kisâî bu şekilde okumuşlardır.

Buraya kadar geçen mevzularda anlaşılmıştır ki; Kur'ân-ı Kerîm'de nâzil olan Arap lehçelerinin iki niteliği bulunuyordu. Bunlardan ilki, daha önce izahını yaptığımız anlam çerçevesinde fesahat, diğeri de o lehçenin biliniyor olması anlamında şöhret. Bu şartlara en fazla hâiz olan lehçelerin başında medenî kabilelerden sayılan Hicaz ehli lehçeleri ile Bedevî kabilelerden sayılan Necd ehli lehçeleridir.

2. Kelime Yapısı (Semantik) Yönüyle Oluşan Farklılıklar

a) Kelime Yapısı (Semantik) Sözüyle Ne Kastediyoruz?

Arap kabilelerinin dillerinin delâlet açısından farklılığı sözüyle, bazı Arap kabilelerinin diğer kabilelerden farklı olarak mânalara verdiği isim ve lafızları kastediyoruz. Bu durum da uçsuz bucaksız yörelerde yaşayan bir halk hakkında normal olmalıdır.

b) Bir Kısım Sahabinin Bazı Kelimelerin Anlamlarını Bilmemesi

Bize sahabeden bazılarının Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şeriflerde yer alan bazı lafızların anlamlarını bilmediklerine dair rivayetler ulaşmıştır. Kanaatimce bunun sebebi bu lafızların bazı kabileler nezdinde biliniyor, diğerlerince bilinmiyor olmasıdır. Hatta el-Kelbî der ki: 'Bir kimseye tekrar tekrar 'ey adam' desen sana cevap vermeyecektir. Tâ ki, 'Tâhâ' dersen anlar. Zira o kimse daha önceki sözünü anlamamıştır.[13]

Sehl b. Muâz (radıyallahu anh) babasından naklettiği bir hadiste Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimizin şöyle dediğini rivayet eder: "Üç şey tahakkuk etmedikçe ümmet şeriattan ayrılmayacaktır. İlim onlardan alınmadıkça, içlerinde kötülükler artmadıkça, içlerinde şekâra çıkmadıkça." "Şekâra da nedir yâ Resûlullah dediler. '*Onlar ahirzamanda gelecek insanlardır; karşılaştıkları vakit birbirlerine olan selamları lanetleşmedir*' buyurdu.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: Kıyamet günü bana en sevgili, oturduğum menzile en yakın olan, ahlakı en güzel olanınızdır. Kıyamet günü en buğz ettiğim ve bana menzil

---

13 Tâhâ kelimesinin bir diğer anlamı da insan demektir.

olarak en uzak olan ise es-sersârûn (الثرثارون), el-müteşeddidûn (المتشددون), el-mütefayhikûn (المتفيهقون) dur. es-sersârûn (الثرثارون), el-müteşeddidûn (المتشددون)'u anladık da, el-mütefayhikûn (المتفيهقون) nedir anlayamadık dediler. 'Kibirli olanlardır' buyurdu.

Ömer (radıyallahu anh) minberde hutbe irâd ederken أو يأخذكم على التخوف âyetindeki 'tehavvuf' (التخوف) kelimesinin anlamını sordu. Sustular. Huzeyl kabilesinden bir yaşlı kalkarak: tenakkus yani 'eksiltme' anlamına gelir dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) Araplar bunu şiirlerinde kullanmış mıdır diye sordu? Evet, şairimiz Züheyr der ki:

تخوف الرحل منها تامكا قردا كما تخوف عود النبعة السفن

Kafile onu küçümsedi, ancak yine de hücum pozisyonuna geçti; gemicinin, dalgaların geri geleceğini beklemediği gibi.

c) Kureyş'in Dilini Arındırması

Kureyş Mekke'de yaşıyor olması, Hacc mevsiminde bütün kabilelerin Mekke'ye geliyor olmaları sebebiyle onlardan işitir, kullanmış oldukları lafızların en güzellerini, kastedilen anlamı en doğru ifade edenini seçer onu dillerine dahil eder ve kullanırdı. Böylece dilleri Arapların fasih ve güzel olanı halini aldı. es-Suyûtî *el-Muzhir* adlı eserinde der ki: "Kureyş, lafızların en fasih olanını seçmede Arapların en iyisi olup, ayrıca dilleri konuşmada en kolay olanı, kulağa en hoş geleni, duyguyu ifade etmede en belirgin olanıdır."

d) Kur'ân Dili

İşte bunun için Kur'ân-ı Kerîm Arapça olarak nâzil olmuştur. Ancak diğer kabilelerin dillerinden en fasih olanları da ihmal etmemiş, onların arasından kastedilen anlamı en doğru ifade

eden, lisana en hafif olan ve insan ruhuna musîki etki açından en güzellerini seçmiş, kutsal ifadeleri arasına derc etmiştir. Böylece Kur'ân dili, Arap dil ve lehçelerinden seçme hale gelmiştir. Böylelikle Kur'ân Arap belâğat ve fesahatinin zirvesini oluşturur ve belâğat ve dil açılarından i'câzı sübut etmiş olur.

e) Bazı Kabilelerin Diğer Kabilelerden Müstakil Olarak Tek Başlarına Kullanmış Oldukları Kur'ân Lafızları

Bu bölümde sizlere Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ve bazı kabilelerin diğerlerinden farklı anlamlarda kullanmış oldukları kelimeleri elifbâ düzenine göre aktaracağız.

KUR'ÂN KELİMESİ	SÛRE VE AYET	ANLAM	KABİLE
		ا	
آسى	A'râf 93	Üzülürüm	Kureyş
آسن	Muhammed 10	Bozulma, küflenme	Temîm
آناء الليل	Âli imrân 113	Gecenin belli saatleri	Hüzeyl
أبرح	Kehf 60	İzale etme	Kinâne
اجتَبَيْتُها	A'râf 203	Sâbit kılmak, pâyidar eylemek	Sakîf
أجداث	Yâsîn 51	Mezarlar	Kureyş
احْتَنِكَنَّ	İsrâ 62	İstila etme	Kureyş ve Eş'ariyyûn

أحقاف	Ahkâf 21	Kum tepeleri	Hadramevt ve Taglib
أخسأوا	Mu'minûn 108	Uzaklaşın, defolun	Benî Uzre
اخسأُوا	Mu'minûn 108	Sabredin	Kureyş
أرائِك	Kehf 31	İçinde yatak bulunan gerdek odası	Yemen
أراذِلُنا	Hûd 27	Seviyece daha alçak	Cürhüm
ارتَقِبْ	Duhân 10	Bekle	Kureyş
أرجائها	Hakkâ 17	Çevresine	Hüzeyl
أساطير	Enfâl 31	Laf, söz	Cürhüm
استَغْشَوْا	Nûh 7	Örttüler	Cürhüm
استكانوا	Mu'minûn 76	Zelil, hakir kıldı	Kureyş
أسفاراً	Cum'a 5	Kitaplar	Kinâne
اشمأزت	Zümer 45	Meyletme ve nefret etme	Temîm ve Eş'ariyyûn
اشتروا	Bakara 90	Sattılar	Hüzeyl
أشد	Meryem 69	En büyük	Kureyş
أصاب (حيث أصاب)	Sa'd 36	İstedi	Ezdu 'Umân
أطواراً	Nûh 14	Çeşitli	Hüzeyl

أعنتكم	Bakara 220	Sizi günaha soktu	Kureyş ve Hüzeyl
أفئدة	İbrahim 37	Biner vaziyette	Kureyş
افرُق	Mâide 25	Hüküm ver	Medyen
أفضى	Nisâ 21	Cimâ yaptı	Huzâ'a
إفْك	Saffât 151	Yalan	Kureyş
أفيضوا	Bakara 199	Dağılın	Huzâ'a ve Âmir b. Sa'saa
اقِّتَتْ	Murselât 11	Toplandı, bir araya geldi	Kinâne
اقصد	Lokmân 19	Acele et, ilerle	Hüzeyl
إلاًّ	Tevbe 10	Akrabalık	Kureyş
أَلَتْناهم	Tûr 21	Onları azalttık, rızıklarını az verdik	Himyer
إمام (إمام مبين)	Hicr 79	Kitap	Kureyş ve Himyer
أمانيهم	Bakara 111	Yanlış inançları	Kureyş
أمة (ادكر بعد أمة)	Yûsuf 45	Unutmak	Temîm
أمّة (إلى أمّة معدودة)	Hûd 8	Seneler	Ezdu Şenûe
امتازوا	Yâsîn 59	Ayrıldılar, terk ettiler, yalnız kaldılar	Kureyş
أَمَد	Hadîd 16	Zaman, müddet	Hüzeyl

إمراً	Kehf 71	Şaşkınlıkla	Kureyş
إملاق	En'âm 151	Açlık	Lahm
أمنيته	Hacc 52	Düşünce	Kureyş
أنام	Rahmân 10	Yaratık	Cürhüm
أنكر الأصوات	Lokmân 19	Çok çirkin	Himyer
انفضّوا	Cum'a 11	Gittiler	Hazrec
أو	Saffât 147	Bilakis	Kinde
أواب	Sâd 19	Boyun eğen	Kinâne, Hüzeyl, Kaysu 'Aylân
أوزعني	Nahl 159	Bana ilham ver, yol göster	Kureyş
ب			
باءوا	Bakara 90	Gerekli kıldılar	Cürhüm
باخع	Kehf 6	Kendilerini yok ettiler	Kureyş
بالَهم	Muhammed 2	Durumları	Hüzeyl
بئيس	A'râf 165	Şiddetli	Gassân
بخساً	Cin 13	Eksik olarak	Kureyş
بدنك	Yûnus 92	Zırhını, kemiğin etten sıyrılmış hali	Hüzeyl

برداً	Nebe' 24	Uyku	Hüzeyl
بُسَّت	Vâkıa 5	Dağılmak	Kinde
بَعْلاً	Saffât 125	Rab olarak	Himyer
بغياً	Bakara 213	Hasetle	Temîm
بَوَار	İbrahim 28	Helak	Ezdu 'Umân
ت			
تارَةً	Tâhâ 55	Bir kez daha	Eş'ariyyûn
تَأْسَ	Mâide 29	Üzülmek	Kureyş
تُؤْفكون	Fâtır 3	Yalanlıyorsunuz	Kureyş
تبَّ	Tebbet 1	Hüsrana uğrama	Kureyş
تَبْتَئِس	Hûd 36	Üzülmek	Kinde
تتبيب	Hûd 101	Zarar, ziyan	Kureyş
تَحَيَّرون	Zuhruf 70	İkram ediyorsunuz	Kaysu 'Aylân
تَخَوّف	Nahl 47	Eksiltme	Hüzeyl
يَدُعُّ	Mâun 2	Şiddetle red etme	Kureyş
تَرَدَّى	Leyl 11	Ölme	Kureyş
تركنو	Hûd 113	Meyletmek	Kinâne

تسيمون	Nahl 10	Otlamak	Has'am
تصدية	Enfâl 35	Alkışlama	Kureyş
تعضلوهن	Bakara 232	Hapsediyorsunuz	Ezdu Şenûe
تعولوا	Nisâ 3	Meyletmek	Cürhüm
تَغْلوا	Nisâ 171	Artırıyorsunuz	Müzeyne
تفاوُت	Tebâreke 3	Ayıp	Hüzeyl
تفشلا	Âli İmrân 122	korkmak	Himyer
تفكّهون	Vâkıa 15	Pişman oluyorsunuz	Kureyş
تمور	Tûr 47	Yırtılma, parçalanma	Kureyş
تميّز	Tebâreke 8	Hata ediyorsunuz	Kureyş
تميلوا	Nisâ 129	Bir şeye koyulmak	Sebe
تناوش	Sebe' 52	Koyulmak, yapmak	Kureyş
تنفروا	Tevbe 39	Savaşmak	Hüzeyl, Kinâne
تهنوا	Sâd 35	Zayıflarsınız	Kinâne
ث			
ثاقِب	Târık 3	Aydın, ışık veren	Kinâne
ثجّاجاً	Nebe' 14	Serpinti	Eş'ariyyûn

ثَقُلَت	A'râf 187	Gizlenmek, saklanmak	Kureyş
ج			
جبَّار	Kâf 45	Tasallut eden, saldıran	Himyer
جناحك	Kasas 32	Elin	Benû Hanîfe
جَنَفاً	Bakara 182	Zulme meyletme	Kureyş
ح			
حاق	Gâfir 45	Vacip oldu	Kureyş
	Zümer 48		Yemen
حِجْراً	Furkan 22	Yasaklanma	Kureyş
حدائق	'Abese 30	Bahçeler	Kureyş
حَدْب	Enbiyâ 96	Yan	Cürhüm
حَرَج	Mâide 78, Nisâ 65	Dar	Kaysu 'Aylân
حرجاً	En'âm 125	Şüphe	Kureyş
حُسْباناً	Kehf 41	Soğuk olmak	Kinde, Himyer
حسيسها	Enbiyâ 102	Çekti	Kureyş
حَصَب	Enbiyâ 98	Odun	Kureyş

حَصِرَتْ	Nisâ 90	Üzerine baskı yapmak	Yemâme
حصوراً	Âli İmrân 39	Kadına meyli olmayan	Kinâne
حصيد	Hûd 100	Toprak düzeyinde olmak	Hüzeyl
حَفَدة	Nahl 72	Kız kardeş	Sa'du'l-'Aşîre
حَفِيّ	A'râf 186	Bilen	Kureyş
حق عليهم	Fussilet 25	Vacip oldu	Kureyş
حُقُبا	Kehf 60	Uzun bir zaman	Mezhic
حَمَأ	Hicr 26	Çamur	Himyer
حَنِيذ	Hûd 69	Kızarmış	Kureyş
		خ	
خاسئين	Bakara 65	Zarar edenler	Kinâne
خاسرون	Yûsuf 14	Kaybedenler	Kaysu 'Aylân
خاشعة (الأرض خاشعة)	Fussilet 39	Titremek	Temîm
خبالاً	Âli İmrân 118	Fesat	Ezdu 'Umân
خرّاصون	Zâriyât 10	Yalancılar	Kinâne, Kaysu 'Aylân, Temîm
خرْجاً	Mu'minûn 72 (1)	Bir şey	Himyer, Kureyş

خرطوم	Kalem 16	Burun	Mizhac
خَلاَق	Âli İmrân 77	Pay, nasip	Kinâne
خَمرْ	Yûsuf 36	Üzüm	Temîm, Ezdu ‘Umân
خَيْر	Bakara 180	Meyletmek	Cürhüm
خَيْر	Hûd 84	Bereket	Medyen
د			
دأب	Âli İmrân 11	Benzer, misil, sarı bakır	Cürhüm
دُحوراً	Saffât 9	Kovarak	Kinâne
دُسُر	Kamer 13	Çiviler	Hüzeyl
دُلوك	İsrâ 78	Zevâl, batış	Kureyş
دَمَّرْنا	A’râf 137	Helak ettik	Hadramevt
دِهاقاً	Nebe’ 34	Dolu	Hüzeyl
ذ			
ذكركم	Mu’minûn 72	Sizi şereflendirdi	Kureyş
ذمّة	Tevbe 8	Akraba, yakın	Kureyş
ر			
رابية	Hâkka 10	Şiddetli	Himyer

رَبْوَة	Bakara 265	Yüksek mekan	Temîm
ربيّون	Âli İmrân 146	Adamlar	Hadramevt
رجز	Enfâl 11	Korkutmak	Kureyş
رجزاً	Bakara 59	Azap	Tay
(رجما (بالغيب	Kehf 23	Zannederek	Hüzeyl
رجيم	Sâd 77	Melûn	Kaysu 'Aylân
رَسّ	Furkân 38	Bitki, kuyu	Ezdu Şenûe
رشيد	Hûd 87	Akılsız	Medyen
رغَد	Bakara 35	Bolluk	Tay
رَفَث	Bakara 197	Cimâ	Mizhac
رِكزاً	Meryem 98	Hafif ses	Kureyş
ركنه (فتولى (بركنه	Zâriyât 39	Cemeati, topluluğu	Kinâne
رَهْب	Kasas 32	Elbise yanı	Benû Hanîfe
رهقاً	Cin 13	Zulmederek	Kureyş
ريحان	Vâkıa 89	Rızık	Hemedân
ريع	Şuarâ 128	Yol	Cürhüm

ز			
زاغوا	Saff 5	Meyletti	Kureyş
زرابيّ	Gâşiye 16	Halı, hasırlar	Hüzeyl
زعم	Tegâbün 7	Yalan söyledi	Himyer
زيَّلنا	Yûnus 28	Ayırdık	Himyer
س			
سائمون	Tevbe 112	Oruç tutanlar	Hüzeyl
الساق	Kıyâme 29	Şiddet	Kureyş
سامِدون	Necm 61	Eğlenmek, oynaşmak	Yemen
سبيلاً	Nisâ 15	Çıkış	Kureyş
سُجِّرت	Tekvir 6	Toplandı	Cu'şum
سرابيل	Nahl 81	Gömlekler	Kinâne, Temîm
السَّرد	Sebe' 11	Boğazda çivi, kılçık	Kinâne
سُعُر	Kamer 47	Delilik	Gassân, Ezdu 'Umân
سَفَاهَة	A'râf 65	Delilik	Himyer
سَفَرَة	'Abese 15	Yazı	Kinâne

سُفَهَاء	Bakara 13	Cahiller	Kinâne
سفه نفسه	Bakara 130	Kendine zarar vermek	Tay
سقاية	Yûsuf 70	Bardak	Himyer
السَّلَم	Nisâ 25	Barış	Kureyş
السوء	A'râf 188, Hûd 54	Delilik	Hüzeyl
سور	Hadîd 13	Duvar	Cürhüm
سيء بهم	Hûd 77	Onları beğenmedi	Gassân
سيِّداً	Âli İmrân 39	Hikmetle	Himyer
ش			
شاكلته	İsrâ 84	Yanı, çevresi	Hüzeyl
شرِّد بهم	Enfâl 57	Korkutmak, cezalandırmak	Kureyş, Cürhüm
شَرَوْا	Bakara 102	Sattılar	Hüzeyl
شطْر	Bakara 144	Karşı, hiza	Kinâne
شططا	Kehf 14	Yalan olarak	Has'am
شقاق	Bakara 175	Sapıklık	Cürhüm
شَوْباً	Saffât 67	İç içe	Cürhüm

لاَشِيَةَ	Bakara 71	Kapalı	Ezdu Şenûe
الصَّاعة	Bakara 55	Ölüm	Ezdu 'Umân
صِحاف	Zuhruf 71	Çanak	Kureyş
صَدَفَ عنها	En'âm 157	Yüz çevirmek	Kureyş
صدفين	Kehf 96	İki dağ	Temîm
صرح	Nahl 43	Ev	Himyer
صَفَت	Tahrim 4	Eğilmek, meyletmek	Has'am
صَلْداً	Bakara 264	Sert	Hüzeyl
الصُّور	En'âm 73	Boynuz	Yemen
صياصيهم	Ahzâb 26	Sığınakları	Kaysu 'Aylân
ض			
الضدّ	Meryem 82	Hasım	Kinâne
ضريع	Gâşiye 6	Parça	Kureyş
ضعيفاً	Bakara 282	Ahmak	Kinâne
ضنين	Tekvir 24	Cimri	Kureyş
ط			
طائره	İsrâ 13	Ameli, işi	Enmâr

طائف من الشيطان	A'râf 200	Dürtme, kovma	Sakîf
طفق	A'râf 22	Dayanmak	Gassân
ظ			
ظاهر من القول	Ra'd 33	Yalan	Mizhac
ظل وجهه	Nahl 58	Oldu	Hüzeyl
ظنين	Tekvir 24	İtham edilen	Hüzeyl
ع			
عبقريّ	Rahmân 76	Halı, hasır, elbise	Hemedân
عِتِيّاً (بلغت من الكبر عتيا)	Meryem 8	Deri kemiğe yapışmak	Himyer
عتيّاً (أيهم اشد علَىَ الرحمن عتيا)	Meryem 69	İftira	Kureyş
عُثِر	Mâide 107	Bilindi, haber edinildi	Kureyş
عزموا	Bakara 227	Gerçekleştirdiler	Hüzeyl
عَسْعَسَ	Tekvir 17	Sırtını dönmek, gitmek, kaybolmak	Kureyş
عصيب	Hûd 77	Şiddetli	Cürhüm
عقود	Mâide 1	Ahitler, sözler	Benû Hanîfe
العنت	Nisâ 25	Günah	Hüzeyl, Kureyş

عَيْلَةً	Tevbe 28	Yoksulluk, ihtiyaç	Hüzeyl
عين (حور عين)	Duhân 54	Beyaz	Hemedân
غ			
غَراماً	Furkân 65	Bela	Himyer
غِسلين	Hâkka 36	Şiddetli hararet	Ezdu Şenûe
غِلّ	Haşr 10	Hile	Kureyş, Kinâne
غُلْباً	'Abese 30	Bürünmüş, toplanmış	Kureyş, Kaysu 'Aylân
غُمَّة	Yûnus 71	Şüphe	Hüzeyl
غِيضَ الماء	Hûd 44	Eksildi	Habeş
ف			
فتنوا	Buruc 10	Çıkardılar	Kureyş
فِجاجاً	Enbiyâ 31	Yollar, çıkışlar	Kinde
فجوة	Kehf 17	Geniş yer, alan, boşluk, dehliz	Kinâne
فُرقاناً (يجعل لكم فُرْقَانًا)	Enfâl 29;Enbiya 48	Çıkış, kurtuluş	Hüzeyl
من فورهم	Âli İmrân 125	Önlerinden	Hüzeyl
ق			
قُبُلاً	En'âm 92	Yüzlerine	Temîm

قبيلاً	İsrâ 92	Yüzlerine	Kinâne
قَرْح	Âli İmrân 40	Yara	Kureyş, Sakîf
قرية (حرام على قرية)	Enbiyâ 95	Ümmet, millet	Kureyş, Hüzeyl
قَسْوَرَة	Müddessir 51	Aslan	Kureyş
قطْر (عين القطَر)	Sebe' 21	Bakır	Cürhüm
قيّوم	Bakara 255	Üstlenen	Kureyş
ك			
كاظمين	Gâfir 18	Yalanlıyarak	Ezdu Şenûe
كبد (الإنسان في كبد)	Beled 3	Şiddet	Kureyş
كبُر (كبر مقتاً)	Saff 3	Azim oldu	Kureyş
كُبِتُوا	Mücadele 5	Lanetlendiler	Mizhac
كذّابًا	Nebe' 25	Yalan	Yemen
كلُّ	Nahl 76	Aile	Kureyş
كلالة	Nisâ 176	Soyu sopu olmayan	Kureyş
كَنود	Adiyât 6	Küfründe aşırı olan	Kinâne
ل			
لُغوب	Kâf 38	Yorgunluk, acizlik	Hadramevt

لفيفاً	İsrâ 104	Topluca	Kureyş
لوّاحة	Müddessir 29	Diş gıcırdatma, yanık	Ezdu Şenûe
لِينة	Haşr 5	Hurma ağacı	Evs
م			
مآرب	Tâhâ 18	İhtiyaçlar	Himyer
مبذرين	İsrâ 27	İsraf edenler	Hüzeyl
مبلسون	En'âm 44	Ümit kesmek	Kinâne
متجانِف	Mâide 4	Kasıtlı	Kureyş
متوسمين	Hicr 75	İyice düşünmek, tahmin etmek	Kureyş
محسوراً	İsrâ 29	Kesik	Cürhüm
مخمصة	Mâide 3	Açlık	Kureyş
مِدراراً	En'âm 6	Ardı ardına	Hüzeyl
مدّكر	Kamer 15	Düşünen	Kureyş
مدينين	Vâkıa 86	Muhasebe eden, sorgulayan	Himyer
مراغَماً	Nisâ 100	Geniş, yer açılma	Hüzeyl
مِرَّة	Necm 6	Güç	Kureyş

مَرَجَ البحرين	Rahmân 19	Birbirine değmeksizin bitişik olması	Tihâme
مرجُوًّا	Hûd 62	Aşağılıcı	Himyer
مرض (فيطمع الذي في قلبه مرض)	Ahzâb 32	Zina etme	Himyer
مرقوم	Muttaffîn 9	Yazılmış, Mühürlenmiş	Himyer
مِرْيَة	Secde 23	Şüpheli	Kureyş
مريج	Kaf 5	Devamlı	Has'am
مسافحين	Nisâ 24	Zinakârlar	Kureyş
مستمر	Kamer 2	Devamlı	Kureyş
مَسْجور	Tûr 6	Dolu	'Âmir b. Sa'saa
مسطور	İsrâ 58	Yazılı	Himyer
مسغبة	Beled 14	Açlık	Hüzyel
مسنون	Hicr 26	Küflenmiş	Himyer
مَشْأَمَة	Vâkıa 8	Sol	Kinâne
مشكاة	Nûr 35	Lamba	Habeşiyye
معجزي الله	Tevbe 2	Allah'la yarışma	Kinâne
المعصرات	Nebe' 14	Bulutlar	Kureyş

معكوفاً	Feth 25	Hapsedilerek	Himyer
مقاليد	Zümer 63; Şûra 12	Anahtarlar	Kureyş, Himyer
مَقْتاً	Saff 3	Buğz	Kureyş
مقطوع	Hicr 66	Köklü, kuvvetli	Cürhüm
مُقْنِعي رؤوسهم	İbrahim 43	Bağlarını eğerek	Kureyş
مقيتاً	Nisâ 85	Kudretli olarak	Mizhac
مكاءً	Enfâl 35	Uğultu	Kureyş
ملتحداً	Kehf 27	Sığınak	Hüzeyl
ملوكاً	Mâide 20	Yüksek ruhlu, hür	Hüzeyl, Kinâne
منْسأَته	Sebe' 14	Değnek, baston	Enmâr, Hadramevt
مُهطعين	Meâric 36	Acele ederek	Kureyş
مُهَيمن	Haşr 33	Şahid	Kaysı 'Aylân
موالي	Nisâ 33	Topluluk	Kureyş
موئلاً	Kehf 58	Sığınak	Kinâne
ن			
نِحْلَة	Nisâ 4	Farz olarak	Kaysı 'Aylân

نسفعن	‘Alak 15	Şiddetle alırız,	Kureyş
نفقاً	En’âm 35	Akmak, kendi başına gitmek	Ezdu ‘Umân
نَقَّبُوا	Kaf 26	Kaçtılar	Yemen
نُكراً	Kehf 74	İnkar ederek	Kureyş
نكص	Enfâl 48	Döndü	Süleym
نمارق	Gâşiye 15	Yastıklar	Kureyş
هـ			
هامِدَة	Hacc 5	Tozlu	Hüzeyl
هضماً	Kehf 112	Eksik	Hüzeyl, Kureyş
هلوعاً	Meâric 15	Canı sıkılmak	Has’am
و			
واجِفَة	Nâziât 8	Korkak	Hemedân
واصب	Saffât 9	Devamlı	Kureyş
وَاقٍ	Gâfir 21	Men eden, koruyan	Has’am
وبيلاً	Müzzemmil 16	Şiddetli, çok	Himyer
وَدْق	Nûr 23	Yağmur	Cürhüm

ورداً	Kasas 23	Çıplak ayaklı, aç	Kureyş
وَزَرَ	Kıyâme 11	Sığınmak	Enbât
وسطاً	Bakara 143	Adalet olarak	Kureyş
الوصيد	Kehf 18	Kapı	Temîm
وليجة	Tevbe 16	Sırdaş	Hüzeyl
ي			
يأتَلِ	Nûr 22	Yemin ediyor	Kureyş
يس	Yâsîn 1	Ey insan	Habeşiyye
يَتِرَكُم	Muhammed 35	Eksiltmek	Himyer
يتطهرون	A'râf 82	Livatadan geri duruyorlar	Kureyş
يثبتوك	Enfâl 28	Seni sanıyorlar	Kureyş
يخرصون	Zuhruf 20	Yalan söylüyorlar	Hüzeyl
يدُعّ	Mâûn 2	İtmek	Kureyş
يرجو	Kehf 110	Korkar	Hüzeyl
يركمه	Enfâl 37	Su-i zan etmek, sövmek, lanetlemek	Kureyş
يصدِفُون	En'âm 46	Yüz çevirirler	Kureyş

يعزُب	Yûnus 61	Gizli kalma	Kinâne
يَفْنَوا	A'râf 92; Yûnus 24	Nimetlenme	Cürhüm
يفتنكم	Nisâ 101	Sizi aldatır	Hevâzin
يلتكم	Hucurat 14	Eksiltmek	Kaysu 'Aylân
ينبوعاً	İsrâ 90	Nehir	Kureyş
ينسلون	Enbiyâ 96	Çıkıyorlar	Cürhüm
ينعِقُ	Bakara 171	Bağırıyor	Tay
ينغضون	İsrâ 51	Hareket ediyorlar	Himyer
ينفضوا	Münafıkûn 7	Giderler	Hazrec
يهجعون	Zâriyât 17	Uyuyorlar	Hüzeyl
يوفضون	Meâric 43	Acele ediyorlar	Kureyş
ييأس	Ra'd 31	Biliyor	Hevâzin

G- SEÇİLMİŞ DİL

Daha önce anlatılanlardan anlaşılacağı üzere Allahu Teâla Arap dili ve lehçeleri içerisinde en fasih ve açık olanı seçmiş ve onunla Kur'ân-ı Kerîm'i indirmiştir. İşte Allahu Teâla'nın seçmiş olduğu bu dil açık bir ifadeyle seçkin bir dildir.

Arap edebiyatçıları şairleri bu seçkin dilin belâğati, fesahati ve güzelliği karşısında hayran kalmışlardır. Neticede bu dil bütün kabileleri kuşatmış, uzak, yakın bu dili konuşmuş, herkesin konuştuğu ve bütün Arapların resmi bir dili halini almıştır.

H- KUR'ÂN-I KERÎM'İN İ'CÂZININ SIRRI HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜMÜZ

Bir şeyin güzelliği onun teknik yapısıyla alâkalıdır. Bu yapı aşağıdaki unsurlardan meydana gelir:

a) Oluşumundaki temel unsurların güzelliği

b) Bu unsurların birbiriyle uyumluluğu

c) Bu oluşumun ifade ettiği hedef ile mananın birlikte güzelliği

Bu üç unsur da Kur'ân-ı Kerim'de yer almakta olup bunlar Kur'ân kelimeleridir. Bu kelimeler Kur'ân cümlelerini oluşturmak üzere bir araya gelmiş olup, belâğatta zirve cümlelerdir.

Kur'ân cümleleri **son derece harika ve güzellik taşıyan** Kur'ânî tablolar oluşturmak üzere bir araya gelirler. Bu tablolar da Kur'ânî bir görüntü oluşturmak üzere bir araya gelmişlerdir.

I- KUR'ÂN KELİMESİ

Bazı Arap kabilelerin diğer kabilelerden farklı anlamları ifade eden kelimeleri kullandıkların, bu kelimelerin diğer kabilelerin kullandıkları kelimelerden anlama daha çok delalet ettiğini söylemiştik. Temîm 'آسن' kelimesini, uzun beklemeden dolayı değişen su hakkında kullanırlardı. Diğer kabileler ise bu anlamı 'متن' kelimesi ile ifade ederlerdi. Zira 'النتن' ya uzun süre kalma veya içine bir şey düşmesi veya kendisine bir şeyin bitişmiş olmasından dolayı bozulmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla Kur'ân daha kapsamlı olmasından dolayı 'آسن' kelimesini kullanmıştır.

Cürhüm kabilesi akla mantığa uygun olmayan hurafe hikâyelere 'أساطر' adını verir. Diğer kabileler ise başka bir niteleme ekleyerek 'كلام' der. 'أساطير kelimesi anlam itibariyle şüphesiz daha edebî, daha kapsamlıdır. Dolayısıyla Kur'ân bu kelimeyi tercih etmiştir.

Arap dilinde 'zevc' kelimesi 'birbirine benzeyen iki şeyden biri' anlamına gelmektedir. Ayrıca beraber olan iki kişiye 'zevcân'

denir.[14] Bir erkeğin eşine 'falancanın zevci' yani ikizi, filancanın zevcesi denir. Ayrıca filancanın kadını da denir.

Ancak Kur'ân'a dikkat edecek olursak 'zevc' kelimesini erkekle eşi arasında uyum olduğu zaman kullanmaktadır. Allahu Teâlâ, Bakara 102 âyetinde "*İşte bunlardan koca ile karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı.*" Ahzab 59'da '*Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle: Ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler.*" Bakara 232'de "*... kendi aralarında meşrû surette anlaşmaları durumunda, kocaları ile tekrar nikâhlanmaları hususunda onlara baskı yapmayın.*" deme suretiyle 'zevc' kelimesini dinde karakterde uyum ve tam benzerliğe delalet ettiği anlaşılacaktır. Çünkü 'zevc' kelimesinin lügatteki bir diğer anlamı bireyi tamamlayan tekmil eden demektir. Tamamlama da uyum olmaksızın mümkün olamaz.

Kur'ân kocanın eşine her ikisi arasında yukarıda bahsi geçen, dinde karakterde tam uyum olmaması durumunda ise 'imre'a'/ kadın kelimesini kullanmaktadır. Örneğin Firavn kafir, hanımı da mü'min olduğu için Tahrim suresi 11. âyette '*İman edenlere ise Allah, Firavun'un eşini misal getirir.*' der. Yine Nûh (aleyhisselâm) ve Lût (aleyhisselâm)'ın eşleri hakkında da Tahrim suresi 10. âyette '*Allah, kâfirlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını misal getirir.*' der. Firavn'ın zevcesi, Nuh'un zevcesi veya Lût'un zevcesi demez.

Manaya delalet etmedeki incelik sadece o anlama uygun gelen kelimenin seçimi ile değil daha başka unsurlarla da alâkalıdır.

Bunlardan biri kelimenin yapısı ile ilgili olandır:

Örneğin 'يُضَر' kelimesini alınız. Bu kelimenin anlamı ister büyük ister hafif herhangi bir zararın gelmesi anlamındadır. Ancak 'يُضَارّ' kelimesinin anlamı büyük bir zararın gelmesidir. Bu anlam kelimenin yapısına ilave edilen 'elif harfi'nden kaynaklan-

[14] Aslında zevcân kelimesi iki zevc anlamında birim olarak dörde işaret eder. Müellifin bu anlamda kullanımını Arapların şuyû bulmuş yaygın hatalarından sayıyoruz. (t.n)

maktadır. Diğer bir tarifle kelime yapısındaki artış, anlamda da artışa delalet eder. Bu bağlamda Kur'ân Bakara 282. âyette وَلاَ يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَلاَ شَهِيدٌ '*Gerek kâtip, gerek şahit asla mağdur edilmesin.*' derken katibin yazımından dolayı büyük bir zarara düçar bırakılmaması, sorumlu tutulmaması, ancak zarar azsa bu durumda sorumlu tutulabileceği anlaşılmaktadır. Şayet Allahu Teâla وَلاَ يُضَرَّ demiş olsaydı bu durumda kalem titremesi ile olsa bile en ufak bir hata yapma durumunda kendisine bir zarar dokunacağından yazı yazmaktan içtinap etmesi caiz olurdu.

Yine bu örnekte olduğu gibi Bakara suresi 282. âyette de Allahu Teâla: "وَاسْتَشْهِدُواْ شَهِيدَيْنِ من رِّجَالِكُمْ - *İçinizden iki erkek şahit de tutun.*" buyurmaktadır. 'Şahit' demek, meydana gelen olayı, detayları ve sebeplerine muttali olmaksızın gören anlamına gelir. 'Şehit' ise, meydana gelen olayı, detayları, sebepleri ve nasıl gerçekleştiğine muttali olarak gören anlamındadır. Örneğin kim Zeyd'in Ömer'e bir kese para verdiğini görse ancak verilen paranın mikdarını, ona borcuna karşılık mı, emanet olarak mı, veya borç olarak mı, kısaca ne için verildiğini bilmese bu durumda o kişi sadece 'şâhit'tir. Şayet bütün bu detayları bilerek gördü ise bu durumda da 'şehit' olur. Dolayısıyla şâhidin şehadeti kabul edilemez. Sadece şehidin şehadeti kabul edilir. Bunun içindir ki Kur'ân-ı Kerîm yukarıdaki mezkur âyette 'şehid' kelimesini kullanmış olup bu tabir yukarıdaki bütün manaları ihtiva eden mübalagalı ism-i fâil kipidir.

Bir diğeri kelimenin ses ahengi ile alâkalıdır:

Kelimenin telaffuz edilirken ortaya çıkan ses ahenginin müşahhas olarak tarif edilemeyen bir ilhamı vardır. Bu ilham bir diğer kelimenin verdiği ilhamdan farklıdır. Ancak bunu tabir etmek oldukça zordur. Örnek olarak 'ateş sesi'ni alalım. Araplar önceleri ateş sesine 'celebe' derlerdi. Kureyş ise 'hasîs' derdi. Arap hatta Arap olmayan da terim olarak safir yani ıslık harflerinden 'sin' (çıkardığı se sesi) harfinin tekrarıyla oluşan ses musikisi veya

ahenginin büyük oranda ateş ıslık ve hışırtısına benzediğini idrak edecektir. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm Enbiyâ suresinde '*Onlar cehennemin hışırtısını bile işitmeyecek*' diyerek ateşin manasıyla birlikte sesini de içeren 'hasîs' kelimesini kullanmıştır.

İşte Kur'ân-ı Kerîm bu örnekte olduğu gibi hangi kabile kullanırsa kullansın mana açısından daha zengin olan kelimeleri seçiyordu. Böylece Kur'ân kelimeleri belâğat ve delalet ettiği anlamdaki isabet özelliği ile hususiyet kazanmış olup zannımca Kur'ân'ın lügavi i'cazının en temel taşı bu olsa gerektir.

İ- KUR'ÂN CÜMLESİ

İşte Kur'ân cümleleri, manaya en anlaşılır ve isabetli açıdan delalet eden bu kelimelerden meydana gelmektedir. Tevbe suresi 41. âyeti dikkatle okuyalım:

انْفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالاً وَجَاهِدُواْ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ

'*Ey mü'minler! Sizler gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak hep birlikte seferber olunuz.*' Ve içinde nefis ve malın zikredildiği bütün cihad âyetleri. Allahu Teâla'nın bütün bu âyetlerde malın nefse takdim etmiş olduğunu göreceksiniz. Oysa nefis ile yapılan cihad, malla yapılan cihattan icma ile daha faziletlidir.

Oysa Allahu Teâlâ cümle içinde mal ile yapılan cihadın nefislerle yapılan cihada takdim ederek, malla cihad olmasaydı nefislerle cihadın mümkün olamayacağına işaret ve ikaz etmektedir. Her ne kadar Kur'ân cümlesi bu manayı sarahatle ifade etmese de cümlenin terkibi bu manayı anlatmaktadır.

Allahu Teâlâ haccı kullarına farz kılmıştır. Bu farziyetin ifade şekli de son derece dikkat çekici, isabetli ve icazlı bir terkiple gelmiş olup, farklı bir tabir bu anlamı neredeyse veremezdi. Âli İmrân 97. âyete bakalım: "وَلِلّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً - *Ziyarete gücü yeten herkese Beytullahı ziyaret etmek, Allah'ın onun üzerindeki hakkıdır.*" Allahu Teâlâ ism-i celîlini

takdim etmiş, başına istihkak ve ihtisas lamı getirerek (لِلّٰهِ) demiştir. Ardından kime vacip kıldığını umum kipiyle ve önüne (عَلَى) harfi getirerek (عَلَى النَّاسِ) -*herkese* demiş ve onlardan bedel olarak 'gücü yetenlere' kaydını eklemiştir. Bu ifadede iki çeşit vurgu bulunmaktadır. İlki bedel kastedilen şeyi tekrar ve senâ etmek, diğeri ise bu hükmü önce mücmel sonra da mufassal olarak farz kılmış olmasıdır. Daha sonra (سبيل) kelimesini şartiye bağlamında haccın mümkün olabilecek her imkan dahilinde farz olduğunu hatırlatmak için nekire yapmıştır. Dolayısıyla vücub (سَبِيلاً) diye isimlendirilen şeyin gerçekleşmesiyle tahakkuk etmiştir.

J- KUR'ÂN RESMİ

Bu belâğatlı güzel cümlelerden Kur'ân resmi veya tablosu meydana gelmiştir. Bu resim sanatsal güzelliği ile eşsiz güzellikte bir resim olup kişi onun karşısında uyum ve sanat değeri arasında hayretler içinde kalmaktadır. Sanat harikası olan şu tabloya bir bakınız: Ölü kardeşinin etini yiyen bir adamın resmi. Gözünün önünde bu manzara ne kadar çirkindir. Kalbin bu manzarayı nasıl reddeder, aklın onu tasavvur etmekten ne derece uzak kalır ve duyguların onun karşısında ne derece tiksinir. O, bir insanı gıybet eden kimsenin resmidir. Ölü kardeşinin etini oburlukla ve lezzetle çiğnemesi ölçüsünde onu seyredenlerin o derece kendisinden iğrenmekte ve tiksinmekte olması.

Bu öyle bir sanat değeri olan tablodur ki sadece renkleri, çizgilerin uyumunu taşımaz, aynı zamanda insani his ve duyguları da en çirkin haliyle resme ekler. Yani his ve duyguların da resmin içerdiği çirkinliğe katkısı bulunmaktadır.

Sanatsal olarak en üst tabakada ölü kardeşinin etini yiyen bir kimseyi tahayyül edelim. Bu hem dinleyen hem de izleyen kimsede, karşılıklı yukarıdan aşağıya doğru resmin bütün renk ve çizgilerinde benzeri rastlanmayan bir manzaradır. Hucurat 12. âyeti okuyalım:

وَلا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ
أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ

'*Kiminiz kiminizi gıybet etmesin. Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? İşte bundan hemen tiksindiniz!*'

Belâğat ehli bu tasvirin kardeş namusunun parçalanmasının onun eti ile parçalanması benzetmesinin güzel bir temsilî kıyas örneği olduğunu söylerler. Zira gıybet eden kimse kardeşinin namusunu onun gıyabında parçalarken aynı zamanda etini de gıyabında parçalamış oluyor.

Ayrıca gıybet edilen kimse orada hazır olmamasından dolayı kendi nefsini savunma imkânı bulunmadığından eti kesilirken kendisini koruyamayan ölü mesabesindedir. Kardeşliğin gereği karşılıklı sevgi, merhamet, arayıp sorma, yardımlaşma iken gıybet eden kimse bu değerlerin aleyhine hareket etmesi nedeniyle kardeşinin etini parçalayan biri konumundadır. Zira kardeşlik kardeşin korunmasını, muhafazasını ve savunulmasını gerektirir.

Gıybet eden kimse kardeşinin namusuyla eğlenmiş, onun gıybetini yapmaktan ve onu yermekten zevk alır hale gelmiştir. Onun bu durumu ölü kardeşinin etini yemeğe benzetilmiştir. Yani bir bakıma ölü kardeşinin etini yemekle kalmayıp ayrıca bu işi yaparken zevk almaktadır. Ve yine onu parçalamakla kalmayıp aynı zamanda yemektedir.

İbn Kayyım konuyla ilgili der ki: Bu teşbih ve örneklendirmeyi, güzel konumunu, mantıkla hissin birbirleriyle uyumunu, muhataplara âyetin sonunda kardeşlerinin ölü etinin yenmesinin çirkinliğini haber vermesini, âyetin başında da içlerinden birisinin böylesi bir işi yapmayı nasıl sevebileceğini ve böylesi bir işin kendi tabiatlarınca da hoş karşılanamayacağını inkâri bir metotla

bildirmesini dikkatlice düşün. Ayrıca onlara sevdikleri şeyle kendi nefislerine en çirkin gelebilecek başka bir şeyi benzetmiş dolayısıyla akıl, fıtrat ve hikmet gereği bu tür şeylerden nefret etmeleri gerektiğini bildirmiştir.

K- KUR'ÂN TASVİRİ

Sûreler birbirleriyle birleşerek Kur'ânî bir tasvir meydana getirirler. Bu tasvirin içinde resimler, hareket ve fikir yer alır. Bu herhangi alelade bir görüntü olmayıp en zirvede yerini almıştır. Burada okuyucuyu Şehid Seyyid Kutub'un kaleme aldığı Kur'ân tasviri ile alâkalı yazılmış *Kur'ân'da Kıyamet Sahneleri* adlı kitap ve Kur'ân tasvirlerini en güzel bir surette tahlil eden Dr. Hâmit Kuneybî'nin şahane kitabı *Kur'ân'da Tasvirler* adlı kitaba yönlendireceğim.

Bütün bu tasvirlerden Bakara suresi 23. âyette ifade edilen '*Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin ve Allah'tan başka güvendiklerinizin hepsini çağırın, iddianızda haklı iseniz!*' meydan okumasının yer aldığı Kur'ân sureleri meydana gelmiştir.

Buraya kadar aktarılan örneklerden anlaşılacağı üzere Kur'ân sûrelerinde takdim edilen edebî tasvir o kadar büyüleyici ve güzeldir ki ele alınan nesneye âdeta yeni bir ruh üflenmiş ve muhatabın zihninde hareketli, canlı bir hale dönüşmüş olur.

Kanaatime göre Kur'ân i'câzı Kur'ân'ın parça parça kelimelerinde ve Kur'ân âyetlerinde ve de birbirinden kopuk tek başına bir Kur'ân tasvirinde yer almaz. Dolayısıyla meydan okuma Kur'ân'da bir âyette değil, Ulumu'l-Kur'ân âlimlerinin ifade ettikleri gibi, en azından bir sûrede gerçekleşebilir. Zira tek başına 'Mudhâmmetân' âyeti ile 'Allahu's-samed' âyeti gibi tek

cümlelerden meydana gelen âyetlerin muarızları olabileceği gibi i'câz açısından benzerleri de getirilebilir.[15]

Bizim son duamız, 'hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur' olsun.

---

15 İnsanlığın dünya ve âhiret mutluluğunu sağlamak için bir hidâyet rehberi olan Kur`ân-ı Kerim, en mükemmel i'caz şaheseridir. Diğer bir tabirle Kur'ân-ı Kerim, i'câz zırhıyla korumaya alınan hem hidayet kitabı, hem de murad-ı ilahi gereği son peygamber'e indirilen yegâne söz mu'cizesi olan kitaptır. Arap edebiyatının zirvede olduğu dönemlerde nazil olan Kur'ân, "Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın." (Bakara, 2/23) şeklinde bütün insanlığa meydan okumuş, ebedî çağrıda bulunmuş ama cevap alamamıştır. Sadece bu yönüyle bile Kur'ân'ın mucizeliği tartışmasızdır.
Kur'ân i'câzının; belki de indiği dönem itibariyle en belirgin olanı onun, nazım, üslup ve kelimelerden oluşan beyâni yönüdür. Bu i'caz gereği hitabın içerdiği kelimelerin her biri yerli yerine oturmaktadır. Öyle ki, bir kelimeyi başka biriyle değiştirmek, ya hitabın bozulmasına yol açacak ya da belâgatının eksilmesine sebep olacaktır. Bu zaviyeden bakıldığında Kur'ân i'câzını Kur'ân'ın bütünlüğü içinde her bir sûrede hatta yerine göre her bir âyette aramak Kur`ân`ın değişik hikmetler içeren i`caz vecihlerini ortaya koyacak ve bitmek tükenmek bilmeyen bu sonsuz hazineden istifade edilmesine sebep olacaktır. (ç.n)

KAYNAKLAR

Abdülvehhâb Hamûde: *el-Kıraât ve'l-Lehecât.*

Ahmed Hüseyin Şerefü'd-dîn: *el-Lügatü'l-'Arabiyye fî 'asr mâ kable'l-İslâm.*

el-'Attâr, Ahmed Abdü'l-Gafûr: *Mukaddimetü's-Sıhâh.*

el-'Avfî, İsmâil: *el-'Arabiyyetü Ümmü'l-Lügât ve Lügatü'l-Beşeri'l-Ûlâ.*

el-Bekrî, Abdullah b. Abdülazîz b. Muhammed Ebû Ubeyd el-Bekri: *Mu'cemu me'sta'cem min esmai'l-bilad ve'l-mevazî.*

Bekrî, Muhammed Hamdi-Kamil, Murad- Rüşdî: *Tarihü'l-edebi's-süryani min neş'etihi ile'l-fethi'l-İslâmî.*

Brockelmann, Carl: *Fıkhü'l-Lügâti's-Sâmiyeti*, (Arapça trc. Ramazan Abdü't-Tevvâb).

el-Cevâlîkî, Ebû Mansur Mevhub b. Ahmed b. Muhammed el-Bağdadi Cevaliki: *el-Mu'arrab mine'l-kelami'l-a'cemi ala hurufi'l-mu'cem.*

el-Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammad el-Farabi Cevheri: *es-Sıhah tâcü'l-luga ve sıhâhi'l-Arabiyye = Tâcü'l-luga = Sıhâhü'l-luga = es-Sıhah fi'l-luga.*

el-Cündî, Ahmed 'Alemü'd-dîn: *el-Lehecâtü'l-'Arabiyye fi't-Türâs.*

ed-Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed Benna: *İthafu fuzalai'l-beşer bi'l-kıraati'l-erbaate aşer (=Müntecha'l-emani ve'l-meserrat fî ulumi'l-kıraa).*

el-Fîrûzâbâdî, Ebû Tâhir Muhammed b. Ya'kûb: *el-Kāmûs'ül-Muhît*

el-Hafâcî, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Muhammed b. Ömer Hafaci: *Şifâü'l-Ğalîl fimâ fî kelâmi'l-Arab mine'd-dahîl.*

İbn Cinnî, Ebü'l-Feth Osman b. Cinni el-Mevsılı: *el-Hasais*.
İbn Ebî Şeybe, Ebûbekir ‘Abdullah b. Muhammed: *Musannaf*.
İbn Hâleveyh, *Leyse fî Kelâmi'l-‘Arab*.
İbn Hasnûn, *el-Lügât fî'l-Kur'ân*, (thk. Salâhaddîn Müneccid).
İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd ez-Zahiri: *el-İhkam fî usuli'l-ahkâm*.
İbn Mâlik, Ebû Abdullah Cemaleddin Muhammed b. Abdullah Tai: *Şerhü'l-Kâfiyeti'ş-Şâfiyye*.
İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâleddîn Muhammed b. Mükrim el-Ifrîkî el-Mısrî: *Lisân'ül-‘Arab*.
İbn Seyyide: *el-Muhassas*.
İbnü'l-Cezerî: *en-Neşr fî'l-Kırââti'l-‘Aşr*.
İbnü'l-Bâziş, Ebû Cafer Ahmed b. Ali b. Ahmed el-Ensârî: *el-İkna' fi'l-kıraâti's-seb'a*.
İbrahîm Enîs: *Fî'l-Lehecâti'l-‘Arabiyye*.
el-Kâsım b. Sellâm, Ebû ‘Ubeyd: *Mâ Verade Fî'l-Kur'ân Min Lügâti'l-‘Arab*.
Kurtubi, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed B. Ebî Bekr: *el-Câmi' Li-Ahkâmi'l-Kur'ân*.
el-Muhaysîn, Muhammed Sâlim: *el-Muktebes Mine'l-Lehecâti'l-‘Arabiyye Ve'l-Kur'âniyye*.
Müneccid, Salâhaddîn: *el-Mufassal fî'l-Elfâzi'l-Fârisiyyeti'l-Mu'arrabe*.
En-Nedvî, es-Seyyid Süleymân: *Ed-Dahîl*.
Nöldeke, T.: *el-Lügâtü's-Sâmiyetü*, (Arapça trc. Ramazan Abdü't-Tevvâb).
Râğıb el-Isfehânî, *el-Müfredât fî Garîb'il-Kur'ân*.
Suyûtî, *el-İktirâh fî Usûli'n-Nahv*.
—–, *el-İtkân fi ulumi'l-Kur'ân*.
—–, *el-Mütevekkilî fîmâ fî'l-Kur'âni mine'l-Lügâti'l-‘Acemiyyeti*.
—–, *el-Müzhir fî ‘Ulûmi'l-Kur'ân*.
—–, *Hem‘u'l-Hevâmi‘ Şerhü Cem‘i'l-Cevâmi'*.
Taberî, Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b. Cerîr b. Yezid: *Câmiü'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*.
Toblas, Maronita el-‘Anaissî: *Tefsîrü'l-Elfâzi'd-Dahîle fî'l-Lügati'l-‘Arabiyye ma'a Zikri Aslihâ*.
Wolfonson, Israel (Benzeev): *Târihü'l-Lügâti's-Sâmiyeti* (History of Semitic Languages).
Ez-Zebîdî, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed b. Muhammed: *Tâcü'l-‘arûs min cevâhiri'l-kâmûs*.

İNDEKS

A

Abdullah b. Abbâs 21, 52
Abdullah b. Mesûd 21
Ahcaru'l-Mirâ 52
Ahkâf 13, 22, 60
Ahmed b. Hanbel 52
Akışkan harfler 20
Âli İmrân 64, 66, 67, 68, 70, 73, 74, 85
Allahu's-samed 88
Amr b. Şürahbîl 27, 28
Aramca 14, 29, 31, 38, 45
Aramîler 14
Âsım 53, 54, 55, 56
Asur 14
Asurca 18
Âzer 21

B

Babil 18
Babilce 18
Batı Sami Dilleri 14
Behrâ 18
belâğat 59, 84
Benî Uzre 60
Benû Hanîfe 65, 68, 72
Berberice 26, 27, 30, 36, 39, 41, 43
Buhârî 52

C

Câhiliye 46
cemi alâmeti 18
Cenûbî 15
Cevâlîkî 21, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 39, 40, 42
Cevf 15
Cibril 52
Cu'şum 69
Cüheyl 54
Cürhum 82
Cürhüm 60, 62, 64, 65, 67, 68, 70, 72, 74, 75, 77, 78, 80
Cüveynî 21, 42

D

Dâdânî 16
Dahhâk 21, 26, 33, 36, 37, 42

Dâvûd 21
Dicle 14
dînâr 23
dirhem 23
divât 23
Doğu-Sami Dilleri 14
Dr. Hâmit Kuneybî 87

E

Ebû ‘Ubeyde 22
Ebû Amr 53, 54, 55, 56
Ebû Ca’fer 53, 56
Ebû Meysere 21
Ebû Nuceym el-‘Iclî 50
Ebû’z-Zeyyâl el-Yahûdî 47
ed-Dâdân 15
ed-Dahîl 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41
el-‘Akabe körfezi 15
el-Bezzî 55
el-Cevâlikî 45
el-Elfâz’üs-Süryâniyye fî’l-Me’acim’il-‘Arabiyye 44
el-Hasan el-Basrî 21
el-İhkâm fî Usûl’il-Ahkâm 18
el-İktiran 51
el-Kelbî 57
el-Kisâi 53, 54, 55, 56
el-Mu‘arreb 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
el-Mufassal 26, 29, 31, 32, 40, 41
el-Muzhir 51, 58
el-Müfredât 44
el-mütefayhikûn 58
el-müteşeddidûn 58
Elyese‘ 21
Emnâr 71
Enbât 79
en-Nufûz 15
Eski Mısır dili 25, 28, 40, 41
Eş’ariyyûn 59, 60, 63, 64
Etiyopya 14
Evs 75
Ezdu ‘Umân 60, 63, 66, 67, 69, 71, 78
Ezdu Şenûe 61, 64, 68, 71, 73, 74, 75

F

Fârisî 46
Farsça 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47
Fâtır 63
Ferrâ 51
Fıkıh 11
Fırat 14
Firavn 82
Fonetik 48

G

Gassân 62, 69, 70, 72
Grekçe 26, 27, 32, 33, 37, 38
Güney-Batı Sami Dili 14

H

Habeş 23, 73
Habeşçe 14, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43
Habeşistan 14

Habeşiyye 76, 79
Hacc 58, 62, 78
Hadramevt 15, 60, 67, 68, 74, 77
Hadramiyye Lehçesi 15
Hamdan 48
Hâmid Sâdık Kanîbî 11
Hârûn 21
Hârût 21
Has'am 64, 70, 71, 76, 78
Hasan el-Basrî 42
Hazrec 62, 80
Hem'u'l-Hevâmi 52
Hemedân 68, 72, 73, 78
Hevâzin 53, 80
Hicaz 18, 49, 53, 54, 55, 56
Himyer 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80
Hintçe 26, 33, 36
Huzâ'a 61
Hüzeyl 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80
Hz. Ömer 58

İ

i'câz 19
İblîs 21
İbn Abbâs 22, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45
İbn Âmr 53, 54, 55, 56
İbn Cerîr et-Taberî 22
İbn Ebî Şeybe 32, 36, 38, 39, 40, 41, 42
İbn Hazm 18
İbn Kayyım 87
İbn Kesîr 53, 54, 55, 56
İbn Mesûd 22, 41, 52
İbn Sâbât 32
İbn Zekvân 56
İbn'ün-Nakîb 21
İbranca 14, 18, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42
İkrime 21, 28, 30, 32, 33, 36, 41, 43
İmâle 49, 53
İmâm Fahreddîn er-Râzî 22
İmam Suyûti 51
İrem 14
İsrâîl 21
iştikak 17

K

Kadı Ebûbekir el-Bakıllânî 22
Kāmûs 89
Kāmûsu'l-Muhît 45
Karl Brockelmann 20
Katâde 21, 36
Katbâniyye Lehçesi 15
Kaysu 'Aylân 62, 63, 65, 66, 68, 71, 73, 80
Ken'anî dili 14
Kenâne 53
Kinâne 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 80
Kinde 62, 63, 65, 73
Kur'ân i'câzı 88

Kur'ân'da Tasvirler 87
Kureyş lehçesi 51, 52
Kuzey-Batı Sami Dili 14
Kuzey-Ma'îniyye Lehçesi 15

L

Lahm 62
Latince 27, 28, 29, 31, 32, 35, 38, 39
Lihyânî 16
Lihyâniyye Lehçesi 15
Lisanu'l-Arab 51

M

Ma'înî 16
ma'rifelik edâtı 18
Mâr Ignatius 44
Mârût 21
Medîne-i Münevvere 15
Medyen 21, 61, 67, 68
Mekke 51, 54, 58
Meymûn b. Mihrân 21, 42
Mezopotamya 14
Mizhac 67, 68, 72, 74, 77
Mu'rib 37, 39, 40, 42
muarreb 45
Mudhâmmetâni 88
Muhammed 3, 11, 12, 22, 26, 59, 62, 79, 88
Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi'î 22
Muhammed el-Mübârek 11
Mûsâ 21, 22, 39, 41
Mücâhid 21, 28, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 40, 41
Müfredât 90
Müneccid 26, 29, 31, 32, 40, 41, 44, 45
Müslim 52
Müsned 52
Mütevekkilî 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43
Müzeyne 64

N

Nabatça 23, 27, 31, 33, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43
Nabatî 16
Nâfi' 54
naht 17
Nedvî 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41

Ö

Ömer b. Hattab 52

P

Peygamber Efendimiz 11, 12, 13
Prof. Kâsım Ahmed 15

R

Rāgıb el-Isfehânî 44
Refî' 33
Rumca 30, 31, 35, 36, 37, 38, 39

S

Sa'îd b. Cübeyr 21, 29, 33, 36, 38, 39, 41, 42, 43
Sa'saa 61
Safa Dağı 15
Safaviyye Lehçesi 15
Safevî 16
Sakif 53

Sakîf 59, 72, 74
Sam 14
Sami Dil 14
SARODHIGO 44
Sebe'î 16
Sebe'iyye Lehçesi 15
Sehl b. Muâz 57
Selâme b. Cendel 44
Semantik 57
Semûdî 16
Semûdiyye Lehçesi 15
Sesbilgisi 48
Seyyid Kutub 11, 87
Suriye 14, 48
Suyûtî 21, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 52, 58
Süddî 21, 37, 41
Süleym 78
Süleymân 21
Süryanca 14, 18, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45

Ş

Şam 14, 54
Şeytân 21

T

Taberî 22, 23, 28, 29, 38, 39, 52
Tefsîr'ül-Elfâz'id-Dahîl 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 39
Tegâbün 69
Tekvir 69, 71, 72
Telteletü Behrâ 18
Temîm 49, 50, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 79, 81
Tevrat 29
Tihâme 76
Tirmizî 52
Tobias Maronita el-'Anaissî 46
Tobya 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 45
türetme 17
Türkçe 37

Ü

Übeyy b. Ka'b 52

V

Vehb b. Münebbih 21, 26, 35, 40
Verş 53

Y

Ya'kûb 21
Yehûd 21
Yemen 15, 54, 60, 65, 69, 71, 74, 78
Yesrib 15

Z

Zekeriyyâ 21
Zenc Dili 27, 30, 41
Zü'l-kifl 21